Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 20 НОЯБРЬ, 1984 ШУ. ◆ № 139 (7017). ◆ Мах 3 кеп.

ХЬАЛХАШКАХЬА — ДОККХИЙ ДЕКХАРАШ

Пятилетка дагьлагlа шу чаккхдала гергакхоачаш латт, хьалхашкахьа — из чакхйоала шу. Баха ма боагlара цунна накъабаха кийчлуш ба советски нах, шоашка хьежаш, доккхий, бехктохкамо декхараш хилар кхета а деш.

Союзни республикай компартей ЦК-ай хьалхарча секретараша дакъа а лоацаш хиннача КПСС ЦК Политбюро аргlанарча заседане йийцай 1985 шера СССР экономически социальни дегlайоалаяра Паччахьалкхен планей СССР Паччахьалкхен бюджетей проекташ.

Заседане дlадъхха къамаьл даьд новкъоста К. У. Черненкос. КПСС ЦК Политбюрос йиэза къоабалъаьй кук къамаьлагара хьайоагlа укладешин выводаш, уж ерригача партийни, паччахьалкхен, боахама органий, общественни организацей къахьегама коллективашта гlулакхашта ларде кхканза аргlйоацаш лаьрхlад.

1985 шу дукхача гlулакхашта ший тайпара да. Из да КПСС XXVII съезда хьакаре кийчо еш дола шу, Сийлахь - боккхача Даймехка тlем тlа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дуза шу. «Шеко йоацаш, цу деррригача хlамаша къаьстта политически маlан хулийт кердача шера вайта хьежаш болча боккхача балхе, — белгалдаьккхад новкъоста К. У. Черненкос. — Из чакхбала беза деррига низаш карара пятилетка толаме кхоачашъяран шийтталагlча пятилеткана дика, чlоагlа база хьаяран сарнагlдахара маlан долаш».

1985 шерарча планей бюджетей проекташ кийчъяра кlезига къахьега дийзадац, теркала даьд вайна карагlдийнараш, вай кхоачаш ца деш дисараш. Хоаш да, 1981—1982 шерашка халкъа боахам дегlабоалабаьра темпаш дукхача бахьанех лийрхlачул кlезиг, дукха лохагlа хиннарга. Парте, хьала реалистични мах а баь, негативни тенденцеш дlаяхара, экономика дегlайоагlалга сиздара тlадерзадаь чакхдаха дизза гlулакхаш кийчдаьдар. Цу гlулакхаша шоай беркат хьадендад — боаррамагlа дегlаяха яьнай экономика. Тlеххьара ши шу белгалдаьннад, ма дарра аьлча, халкъа боахама деррига доаръой балха тlа даьхача дикача толамашца. Догдоахийла луш дола хувцамаш хул юрта боахама, хlаьта цу хьакъехьа дийцар КПСС ЦК октябрьски Пленуме. Из долла хlама гуш да советски наьха вахара боарамах. Хlаьта из — парте экономически политика нийса хилара, кийчбаь миъ бакъахьа хилара кертера критери.

Сево йиш хилийтай цу тайпара толамаш даха? Эггара къалха боахам хьалбара центрей моттигашкен ду кулгал эргадьиккха тоадара партийни организацешна, советски паччахьалкхени органаша хьалхашка латта декхар кхоачашдара дуккагlа тlаберзабаь, корта белаш баьча балхо. Массе а рангерча падрашкара доагlар чlоагlагlа хьадех, гlулакхамта хьалхара нар бехктохкам лакхбаьб. Аьттув баьккхаб къахьегамен производственни дисциплине, организованность чlоагlъяро а. Уж хьаллаьнад деррига халкъо.

Экономике карагlдаьнна дика хlамаш массане а цхьана дlачlоагlдаь ца lош, дебаде а деза. Балха итогаш темал ду тlехьадисар дlадаккха массанахьа а вlаштlехьдаьнна на хилара. Къаьстта а доагlа из продукце номенклатурах йола план кхоачашъяра. Цхьайолча моттигашка сагота боацаш, сатийна хилара уйлаш я. Цу тайпарча уйлашта моттиг хила йиш яц. Хlанз а тlехьабусам бераш тlехьакхе беза, планах лоархlабераш — хьалха латтарашта тlехьакхе, хьалхабьяна болхараша темпаш лакlца лаийта еза.

Экономикера дика темпаш тlехьадисар дегlайоалаярах тlерзаь я пятилетка чакхйоалача шерара плана проект. Цу тlа белгальхо хьалхагlа дlадахача пятилетка шерашка юкъера хинначера лакхагlа йола ерригаэкономически хьоькамашта халкъа боахам дегlабоалабара темпаш. Из дукхагlа тlабахийтаб общественни производства интенсификаци яра. Дикка дегlадоагlаргда доагора - энергетически комплекса доакъош, хьалхагlа а санна лакхача темпашца дегlаухаргья газови промышленность, атомни энергетика. Доккхий декхараш да металлургий, машинашъерий кхоачашде дезаш а. Хlанзарчун тайпарча техникаца чlоагlагlа кийчбергба юрта боахам, агропромышленни комплекса деррига доакъош, юрта дукхагlа тергъа минеральни удобренеш. Эггара керттерча проблемаех цаl — капитальни гlирсаш хьадделга: укхаза дегlаахара темпаш лакхъе, гlишлош материалашца, машинашца, механизмашца дикагlа lалашъе лерхl.

Советий Мехка хlара къахьегамхочоа йоагlаш я плана социальни раздел. Бахача наьха вахара материальни культурни боарам дlахо а лакхбе, чуlа цlенош социально - бытовой гlирсаш хьаделга деррагlа дегlакхула лерхl. 1985 шера бахача наьха реальни доходаш 3,3 процент лакхлургья, тlаккха уж дикка лакхагlа хул юкъера лаьрхlача дlадахача дизь йерарчул. Дlахо а централизованни лакхдергда алапеш хьехархошта, юрта боахама болхлой цхьайолча категорешта. Льготаш шеръе лаьрхlад сийлахь - боккхача Даймехка тlем тlа дакъа лаьцарашта, кхы а чакхъяха оттаьй лоархlаме мероприятеш, цу дакъе школьни реформа чакхъяккхарца юкъесние ярам а.

Де доагlача тайпара теркалдаьд мехка обороноспособность чlоагlъяра де дезараш.

Плана проекта тlа белгалдаьд ареьхара экономически бузланаш дегlакхуллгlа, СЭВ членаш долча мехкашцар дараш къаьстта интенсивно а кхувлаш. Йизза теркалъьй лакхерча боарамерча Экономически совещание решенеш договоренностанеш юкъесни йола положенеш.

Парте XXVI съезда, цул тlехьагlа хиннача КПСС ЦК Пленумий установкашка хьежжа я плана а бюджета а проекташ, кхоачам боллаш чулоац цар тlеххьарча шерашка мехка вахара юкъедена кердадар, дикадар.

Дийцараш теркала а деш керттерча дакъе могайир КПСС ЦК Политбюрос 1985 шера йолча плана а бюджета а проекташ. СССР Министрий Совета рекомендаций яьй уж СССР Лакхехьара Совет хьажийта дlачуяла.

«Хьалхара плане отт хlанз деррига де лаьрхlараш кхоачаддара тlагlертта а хьинаре а боах белга вlаштlехьдаккхара декхар, — белгалдаьккхар новкъоста К. У. Черненкос. — Дош шина оттадеш да: ПЛАН КХОАЧАШЪЕ ЕЗА ДУВЦИЛГА А ЙОАЦАШ, хlаьта из хlана де йиш йолча а дизза даргдоацача а — тlеххьоачаш а еш».

Дерригача доакъой, ерригача предприятей балхаца хила дезаш дола хlама да доал дикагlа дар, ресурсех эффективнегlа пайда ийбар, болх цунах хьахулар дикагlа долаш бар. Кхьчча тайпара аьлча, боахам хьаькъалагlа лелабар. Карарча хана балхало латт, беррига болх лакхагlа лагlа тlа боаккхаш тоабарах, производственни процесса ерригa звеньяш рационализацеца чу а лоацаш.

Балха йола шерра яре я материальни ресурсай кхом бар. Цу тlа а из гlулакх леладе деза хьалхарчул принципиально кердагlча новкъа. Тахан дагlа йиш йолаш дац вай ресурсаш хадданза дегlаухаргья, яхаш. Вай деношка дукхьал хlанаш кхом барах хул производство дегlаухилга lалашдара бола эггара лоархlамагlъеро хьаст. Хlара предприяте оттае еза хlаман кхом бара де дезарий нийса план, из кхоачаш мишта ю хьожаш кlенхашта тlахьожам доаттабе беза. Хlана lа, ард вай, хlара къахьегама коллектив хьалха латтача предприятей масалагlа шера шин дийнахьа кхоачьа материалий, байдала, доагора чотах болх бергболаш гlулакх вlаштlехьа ца доакхаш.

ЦК Политбюрос хьалхаьдай боахам хьаькъалагlа лелабера чотах предприятешка, областашка, крайшка, республикашка къахьегамхой коллективаш социальни хьалтам кхоачашдарга, эггара хьалха бахача наха медицински гlулакхаш дарга дlаухийтаргйола хlаман тlех кхом баре фондаш хьаьра дакъера мехка хьалха латтача предприятей инициатива.

Къаьстта теркам тlабахийта беза къахьегамах хьакъалагlа пайда ийбара, цун оьсарле лакхъяра. Цунна дика тарлуш да, масала, дукхача коллективашца дlадоладаь болхлой моттигашта аттестаци яр. Парте Центральни Комитето дукха хо йоацадаш могаьй Днепропетровски комбайнаш еча заводa коллектива цу тайпара йола опыт. Де дезар да, министерствашa, моттигашкарча, партийни, советски, профсоюзни органаша из гlулакх доаржаделга lалащдар.

Хьаькъалагlа доал дар—из да продукце дикал даим лакхъяр. 1985 шера плана тlа белгалъяь я цу хьакъехьара лоархlаме заданеш, амма царех лартlа деза де дезарий эггара зlамагlа дола дакъе. Хоаш ма дий продукце дикала гlулакх хlаъзарчоа дикагlдарех лархlа йиш йоацаш хилар. Доакъой министерствашa, центральни экономически ведомствашa декхарийла я дикал лакхъяра болх тешамечча кlийлен тlа баккха.

Эффективни дегlаахара хlийле а lилманси техникачен карагlдийнарйи шерра производствана чудахьар. Машинайи оборудованеи кердагlа тайпаш хьадараш нардерзадараш хьалха латта технологи юкъейоалаяра масштабаш шерьяра, продукци кердаккхара ориентаци ен иладо проект хилар, бакъахьа а лоархlаш, новкъоста К. У. Черненкос цунца цхьана балгалдаьккхаа, нагахьа санна lилмлa техникан дегlаахара проблемага кхы а шерагlча лоацдерзара хьежача, дика латт ала йиш йолаш дац цу дакъера гlулакхаш йиъна. Цудухья дизза дергдоацаш дола хlама лаьрхlад Политбюрос, lилма-технически прогресс сихъярен экономика ерригача звеньяшка цунна доал дар эргадьакхе тоадарен дешаш КПСС ЦК тергlарча Пленуме дувцар.

Эггара хьалхарча плане латта дош да берригача боахама механизма управлени организаци тоар. Цу гlулакха боккхача лоархlаме я кхе министерства предприятей шоай лаьвне хилар бекктокхамаш шербара дакъера эксперимент. Хьетlадоагlача шера цунна юкъегlоргьа кхы а 21 союзни республикански министерство. Цуа совгlа, кердача условех болх бе йолайолийтаргья дукхача областий бытовой гlулакхаш ду предприятеш а.

Экономике вай мел деш дар бухсоацача къаьчча халкъа хьал тоадара деш да. Къахьегамхой доходаш шерагара шерага дегlаухаш латт, нийдархоша тlа-тlа дукхагlа хlадехараш дика товараш да. Из мишта хила доагlаш а да. Цхьабакъда, промышленность кийча хиннаца ше беш бола болх хувнадентача дlадехарашка хьежжа бе. Цо дlахо а lаламате дукха арахец наха зэзарий боарамe доаца товараш, хlаьта дикадараш, наха чlоагlа тэнтхаш дараш — геттара кlезига. СССР яlгача промышленноста Министерствa кулгалхошта мегадац рынка конъюнктура йоацара а цул лоархlам бара а дакъера дезараш де. Массехь лоархlаеча производствашa хувцамаш делга lалашдаьдац. Из lоттар е йиш йолаш я машиностроене, бахача наха эша товараш арахецача дукхача доакъашта а. Хlаьта мишта торгови организацешта а. Парте лаьи укхаза хьаьта гуш я — экономика бахача наха эша товараш арахецен царна эша гlулакхаш дув звеньяш доакъоша сихха дегlаухилга lалашдар.

Гlулакха толам дукхьал карте экономикана деча кулгала боарам дlахо лакхбарах наха юкъе беш болий партийно-политически болх ма могга тоабарах тийша ба. Партийни комитеташа, советски боахамен органаша деш мел дар, деррига организационни пропагандистски гlулакхаш хиннахьен да ма долаш дар толхаде йиш йоацца закон а хинна дlаотта деза.

Бизза пайда ийбе беза социалистически йиь санна йолча низ болча рычагах. Къахьегамa коллективашa из вlаштlехьъзакхарах, хаьма йоагlаш йола цун формаш хармарах, из мишта яла массанена дlахойтаьлга lаламдарах тийша да дукхача дакъе производствах хьахуларга.

Союзни республикай Компартей ЦК, крайий, областий, округий, городий, районий партийни комитеташта, юкъхьанцарча партийни организацешта, министерствашта, ведомствашта, советски, боахама, профсоюзни, комсомольски организацешта тlадаллад 1985 шера йолча плана заданеш кхоачашъяран тlеххоачашъяран, цхьайтталагlа пятилетка толаме чакхъяккхара тlаберзабаь бола организаторски массово-политически болх чакхбоаккхийла lалашдар.

КПСС ЦК Политбюрос тlахьийхаб коммунисташ, мехкара деррига къахьегамхой Паччахьалкхен плана заданеш кхоачашъяра лерача социалистически яхь юкъебахара, ленински парте XXVII съезда доккхийча къахьегама толамашца хакъбахара. Из тlахьехам дег тlара хьаллаьцаб парте плане деррига халкъа гlулакхаш лерхlаш болча советски наха.

(Укх шера 17 ноябре арадаьннача «Правда» газета тlара).

К. У. ЧЕРНЕНКОС

ЭН-БИ-СИ ЯХАЧА АМЕРИКАНСКИ ТЕЛЕВИЗИОННИ КОМПАНЕ КОРРЕСПОНДЕНТА М. НЭЛБА ХАТТАРАШТА ТИЙННА ОТВЕТАШ

Хаттар. Хьона хетачох, советско-американски отношеней дени повестка тlа хьалхарча аргlанна хила дезар фуд, къаьстта а президент Рейган юха харжар теркалдича?

Ответ. Денхар сенах латт аьлча, из аттац приоритетий цхьа формальни шкала увттаярах, дешаш уж яле а е кхыяле а йолча событешка хьежжа аргlа а елла дlа-юха увттадарах. Бакъдар аьлча, проблемаш дукха я дуней тlа, цхьабакъда, ватаро ше, укх тlеххьарча шерашка дуней халкъашта юкъера хьал дегlаахаро эггара керте оттадаьд, нагахьа санна цхьана къа а хьегаш уж къоаста ца даьчул тlехьагlа, Вlашагlкхийттача Штаташта а, Советски Союза а, ерригача адамлена а санна, докхха во тlаьа тарлуш дола дешаш.

Деш дола къамаьл кхы мел йола проблемаш дlахьулаяь лоаттаеча проблема хьакъехьа да — ядерни тlема кхерам дlа мишта боаккхаргба, сихдаь хьадеш латта гераш юхасоцадергдола способ мишта лохаргья, кхоана доагlача дийнахьа халкъаш кхераргдоаца хьал дуней тlа мишта оттадергда. Цу гlулакха мело яр мегаргдолаш дац.

Малхбузехьарча цхьайолча столицашка яьржа кхераме цхьа уйла я, герзий лоамаш lоадаьчул тlехьагlа шийна кхерамзле lалашъе йиш я, яхаш. Хьалха дlаяхача хана а дар из кхетамца доацаш, хlаьта ядерни замалахьа вlалдагlа а корта боацаш, lоадалал я.

Вай массана а цхьан планете, е оалаш ма дарра, доккхача цхьан цlагlа вах. Цу вай цlагlа эккхара кхерам болаш йола материал тар ма лу кlезигагlа хургйола хlама де деза.

Цу хьакъехьа, герзашта эггара хьалха ядерни дараштa, доазув оттадареш уж кlезигдарея хьакъехьа, сихдаь хьадеш латта гераш хlанзалца уж кхачанза йолча моттигашка гlолла дlадоаржаделга юхатохара хьекъехьа барт вlаштlехьбаккха беза СССР-он США-си эггара хьалхарча аргlанна.

Тхоай оагlонгахьара тхо кийча да гlулакх дукхьал цунна тlадига — чlоагlа хьинар тlадахийта а дуташ. Цух совгlа, оаха хьалхадаьхад цу гlулакхага кхоачаверзолаш дола практически — белгалдоаьх аз, практически наькъаш.

«Вашингтон пост» яхача газета дукха ха йоацаш ениача интервью тlа аз белгалдаьхадар царех цхьаланаш. Уж да космоса милитаризаци ца яйтара хьакъехьа соглашени яр, ядерни герзаш дукхалга а дикалга а диллача дlакъовлар, ядерни герзашта деш дола тохкамаш геттара а массе метте а дехкара хьакъехьара соглашени отталра беш бола болх чакхбаккхар.

Стабильности кхерамзлен чlоагlъяр дукха чакхдаха йиш йолча гlулакхий список, бакъдар аьлча, дlайlаьхъе йиш я. Аз дийцараш актуальни а, тхона хетачох, объективно аттагlа къоастаде йиш йолаш а дола дешаш дар.

Нагахьа санна укх тlеххьарча хана герзашта доазув оттадара дешаш къоастаде безам хиларах Вашингтоне еш йола заявленеш алхха хабар а хинна юсаргйоацаш яле, тlаккха, юххера а дlахоладала метаргдар вай шин мехка юкъерча вlаштlехьа йолча отношенешкахьа, кхерамала дукхагlа йолча машаргахьа. Лоацца аьлча, хьадда проблемаш практически къоастаяра наькъаш лахара США тхоах хьакхетарах латт гlулакх.

Хаттар. Советско-американски отношенеш юкъара президентаца Рейганца вlашагlкхета раьза хургварий хьогl Хьо 1985 шера 20 январе цун полномочей шоллагlа ха йолаеначул тlехьагlа алх бутт баьнча?

Ответ. Паччахьалкхений кулгалхошта юкъера контакташ бокхача лоархlаме хиларах хетар бокъонца ма дарра дувца хьалхагlа а дийзад са.

Вешта, советско-американски отношеней опыто а баькъу из. Вlаш юкъера отношенеш конструктивно дегlайоалаяра низ бола импульс яла йиш йолаш да паччахьалкхенашта керте латтараш вlашагlкхетар, нагахьа санна цу тайпара вlашагlкхетар бахьан долаш доккхийча, хьадда белгала долча гlулакхий хьакъехьа барт вlаштlехьбоале.

Советско-американски паччахьалкхенашта керте латтараш вlашагlкхетаро цунтара догдоахараш вlаштlехьдалара хиланза даргдоаца хьалаш хlапзле а вlаштlехьдьннад ала йиш йолаш дий? Бокъъалдар аьлча, сона хетац.

Нагахьа санна паччахьалкхенашта керте латтараш вlашагlкхетар толаме, цунах хьахулараш дика хlамаш хургйнлярах дог тийша хуле, тlаккха хала хургдац из чакхдоаккхаргдола за белгалъе а.

Хаттар. Мичча хана даха а советско-американски отношенешкарча разрядкаш, цу отношеней лостама лард а лоархlаш, юха тlадаха таро я аьнна хетий Хьона, 70-ча шерашка лелаьча тайпара из хургйолаш? Е кхы тайпа лард эш инга, хlаьта, нагахьа санна эше, мишта хилча мегаргьяр из?

Ответ. Укх тайпара аргда аз. Дукхьал 70-ча шерашка вай шин мехко цхьана къахьегарах дукхьашха вlаштlехьдаьлар цун хьалхагlа кхоачашдулургдац аьнна хийтта декхараш кхоачашдара — ядерни герзашта доазув оттадареш уж кlезигдарен — дакъе боккха толам баьккха. Цу хана-м США-си СССР-он цхьана гlулакхаш во леладаьр дуней халкъашта юкъера цхьайола проблемаш къестаяра. Бlарчча хьайлцача цу деррагача хlамаша геттара дина гlойле йора дуней тlарча бlарччача хьала.

Кlезига хlама лаьзар, бакъдар аьлча, советско-американски отношенеш шина а оагlонна гlойле йолча оагlорахьа лостаяра даькъе а. Из бахьан долаш дикка лакхбелар вlаш юкъерча тешама боарам.

Сево йиш хилийтар 70-гlа шераш белгалдаьха йола дуней халкъашта юкъера кхохкам дукхача даькъе кlаьдбе йиш хилийта дола цу тайпара гlулакхаш чакхдаха? Керттердар — из да сихдаь гераш хьадарах цхьанне а кхерамзле lалашъюлургйоацилга кхетадар, шоашта юкъера отношенеш цхьатарча бокъоний ларда тlа, вlаши законни хьашташ терналдеш а кхоалагlча мехкий хьашташта зе дергдоацаш а бокъонца вlаштlехьъя хъ а кийча хилар.

Тхо дог тийша да, СССР-ан США-ен юкъерча отношенешта нхы дикагlа база хила йиш йоацилгах, нагахьа санна конфронтаци а ца еш, машаре дахилга теркалдича. Нагахьа санна шинна а оагlоно из лерригlа чакхдоахе — хlаьта Советски Союзо из иитта дийн а да — тlаккха цо lалашдергда советско-американски отношенеш конструктивно дегlаухилга. Дуней халкъашта юкъерча хьала лоархlаме позитивни фактор а хинна дlаотта еза уж отношенеш. Аз ях из, машар лоаттабара хьалхара вай мехкий къаьстта бехктохкам теркал а беш.

Вай мехкашта юкъера отношенеш цу тайпара хилча, цул совгlа, шерра таронаш хьаеллалургьяр хlана адамлена дагайоахка, ард вай, дуней дукхача районашкарча моцалца къовсам лоаттабари гонахьара среда лораяр санна йола глобальни проблемаш къестаяра дакъе СССР-он США-си цхьана гlулакхаш леладара.

Тха дош чlоагlа хургда

Чlоагlа уйла тlаихийта дийцад тха совхоза болхлоша КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста К. У. Черненкос КПСС ЦК Политбюро даь къамаьл. Аз къаьстта терналдаьд тхона, хьаккlаш кхееш болча звенъенбйнта а, доагlаш дола цун къамаьлацара е дешаш: «...Амма долаш да вай хана дерригача доакъой, ерригача предприятей балхах доалаш хила дезаш дола юкъара декхар — доал дикагlа дар, резервех эффективнегlа пайда ийбар, хьахулар дукхагlа долаш болх бар».

Эффективность лакха йолаш лаьтта леладара опыт карарзаь къахьегамхой дукха ба тха совхозе. Тхона юкъе къаьстта белгалбаьнваи хlара шера хьажкlаш дика хьувкъаеш вола коммунист Кодзоев Вахьаудин. Иштта, укх шера 200 гектара тlара хьажкlаш чуйцай по хlаране тlара 106,3 центнер а йоаккхаш. Хlаьта из кулгалдеча звенос хlара гектара тlара — 70 центнер гарта. Планагlа яха йоагlарел шозза дукхагlа хинна lаь уж.

Карагlдаьннача кхоачам а хинна юха дага волаш вац со а са новкъостий а. Хlанзле тайп - тайпара балхаш дlадоладаьд оаха кердача шера лакха хьувкъаш хьалкхебара.

Ю. ГЕЛИСХАНОВ,
Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза звеньевой.

Даьчох кхоачамбаь lергдац

КПСС ЦК Политбюро заседане, новкъоста К. У. Черненкос даь къамаьл къоабалдаь тlайийшар тха бригадо.

Мехкарех латтача тха бригадо итт бетта плав ворхlагlча ноябре кхоачашбаьй. Тlайийна социалистически декхар кхоачашдара керттера да хlара слесарь - сборщица ший дийна да хилар.

Х. ОЗДОЕВА,
«Электроинструмент» завода сборочни цеха бригадир.

ПАРТЕ ПЛАНАШ — ХАЛКЪА ПЛАНАШ

КПСС ЦК Политбюро заседане новкъоста К. У. Черненкос даь къамаьл вай республика къахьегамхоша чlоагlа могадеш хьалхоацаш да. Цунна жоп луш парте хьалхашка [illegible] чашдеча овсаре къахьега а пятилетка толаме чакхъяккха а лаьрхlа ба уж.

КХОЯЬЧА МАТЕРИАЛИЙ ЧОТАГlА

ЦХЬАН КlИРАГlА БОЛХ БЕ ЛАЬРХlАД l. ЦЕЧОЕВ КЕРТЕ ЛАТТАЧА КОМПЛЕКСНИ БРИГАДА

Дерригача советски наха санна, дег тlаре къоабалдаь тlайийцад оаха КПСС ЦК Политбюро заседане КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателе новкъоста К. У. Черненкос даь къамаьл.

Бригадин собране дийца а дийца, тхоай таронашка а хьежа оаха чlоагlо яьй хьатlадоагlача шера дукхьал оаха кхоьча материалий: электроэнерге, металла, бетона, маркхала, гlомара, магlа, электродий, дуккхача кхыдолчун чотагlа цхьан кlиррагlа къахьега а, цунца цхьана, хьадача деррига балхий дикал тlехлакха хилийта а. Дог тийша да тхо из декхар оахоша дизза кхоачашдергхиларах.

Карарча пятилетка план 1-гlа ноябрь хьатlаотташ кхоачашъяьй оаха. Сейх а сей бригадах а, дика я аьнна, доккхаш дар дукхьа а доацаш, але безам ба са: тха коллективо деним тlеххоачашъю производственни план. Терко ю наха идейно - политически, нравственни кхетам балара. Цхьа шун ши бутти хьалха дена аргlанарче шийтталагlча пятилетка чотагlа къахьег бригада.

Мишта баьккхаб, из толам? Керттердар да, тха бригада къахьегама дисциплина телхаяр яхар фуд хоаш ца хилар. Балха хьалаш тоадара, наьха хьинар айдара, декхар а ца кхоачашдара хlаранена тlахает та бекктохкам лакхбара, хlара балха минутах биззагlа пайда эцара къаьстта теркам тlабахийтар.

Тхьан барзl саг чувоагlача тха коллективо укх пятилетке хьалдеш дар нийссаза вlаштlердаь 142 квартира йола цlенош. Уж оаха хьалдора Чернорече яхача поселка, Октябрьски, Старопромысловски районашка, микрорайона. Оахоша хьа мел дер дика де, декхареш цlена а дизза а кхоачашде гlерташ дар тхо. Хlана аьлча, болх эсала бой, маькъ пала, фунмегlа-моллагlа даь а балха тlера вуала гlерташ хилча болхлочоа карагlдергдац дика къахьега, ший декхараш кхоачашде. Хlара саго ший участке болх лерrlа берга хьежжа мара хургдац бlарччача бригада коллектив хьадер.

Тха бригада комплексни я. Фу яхилга да из? Из да тхоах хlараненна тахан шийна тlадиллда моллагlа гlулакх лерттlа чакхдеккха ха деза, цу дакъе хlаравар смежни говзалаш йолаш хила веза, яхилга. Къаьстта боккха ба шоллагlчен кхоалагlчен сменашка къахьегача тха звеной коллективай бекктохкам. Цудухья эггара хьалха оаха тхоай новкъосташкара хьедехар да — дисциплина, чlоагlа хилар. Тхоах массанех тийша да кхерамзлен бокъонаш тlехха ца яр, технологически циклагlа болх бар, цунга дlадодар кlезигдари хьабоала пайда дукхагlа хилийтарна. Цунна тlаберзабаь ба оаха тхоай бригаде бу идейно-политически кхетам балара болх, специальни энанеш къахьегаме хьаналатта методаши тхоай хlара болхлочоа lомаяра чакхдоаха гlулакхаш.

КПСС ЦК Политбюро заседане новкъоста К. У. Черненкос аьннад: «Керттерча проблемаех цаl я капитальни гlишлош хьалъяр. Укхаза лерхlаш да дегlаахара темпаш лакхъе, ресурсашта чlоагlа концентраци а, материалашца дикагlа lалашъе. Цо бокъо лу вайна гlишлонхоша штурмовщина дlайоаккхаргхиларга, дикал лакхъергхиларга, тlеххьара а, планоеи заданеш кхоачашъе бопалургхиларга догдаха».

Цунца дувзаденна са безам ба цlенош деча гlишлон комбинате нийслуча кхоачамбоецарех ала. Къахьега, яхка производственни хьокхамаш гойта, наха чубаха фусамаш сихагlа кийчъе тхо гlертарах хlама хургдий хьашмаша цlенхашта гlалеташ дунийташ хилча!

Цу хьакъехьа цхьа масал доаладе безам ба са. Дукха ха йоацаш ДСК директора Ж. Кодзоева оаха Черноречье посёлке хьалдеча цlеношта цхьа панель ма луйла шийга хьатта доацаш, аьнна, амар даьхиннад комплектацe начальника Р. Идигова. Сога а йоахар цо оаха хьалдеш дола цlенош карда цу хьатlаккхачалца монтаж ца ец гоада. Цо пачол цхьанкха а болх ца беш дагlа дезаш дерча тхоl Из са дего хьатlахда йиш йоацаш хlама дацар! Панелаш хьакхухьилга вlаштlехьдаьккхар аз, цудухьа объект ханах хьакъа хьаь а хьоксар. Хlаьта уж хьажийца Р. Идигов цхьан батта мастерала участке хьожаюр ДСК директора. Оаха процентовкашта кулгаш яздей. Тачул тlаьхьагlа-м рьаза волаш вар директор. Мичай вогиш! Яхне а эцl Цу юкъе оаха дахча баллий мах 100 эзар сом бар.

Черноречьера объекташ я яьккхай, хlанз тхо декхарийла да Первомайски улицагlа 240 квартира йола нах чубаха цlа хьалда доладе. Бакъда, горисполкомо а заказчико а эсала йоахко арах нулевой цикла балхаш дlадоладе йиш йоацаш дац тхо. Из бахьан долаш кхача гlишлон участкашка тайптайпара гlойле балхаш де дlахьожаьша бригадера 15 совгlа монтажниш. Дош дий из?

Массанена а дика хоа бригадин формаlа къахьегарех боаца пайда мел боккха ба, хlаьта тха ДСК цу гlулакха тарко яц. Къахьяташка хьажача тха ерригa а 22 бригада комплексни бригадин подрядагlа болх беш я. Дlатехача, уж ерригаш а 1984 шера дика къахьеча тайпара — аккордно-премиальни нарядий системагlа болх беш я.

Дукха дийцаче дайлу моллагlа дош. Хlара совещане, дувц вай кадраш цхьан метте дlачlоагlъярах, бакъда, цох хулаш хlама дац. Нах дукха дlабуял тхо долчаре. Бахьан! Транспорт ца хилар! Уж дукхагlа бараш юрташкара хьакхуллаш ба. lуйреййна хана-атта хьабоалабича сайрийна уж цlабига аьттув балац, ГПАП-5 шийл декхараш дизза кхоачаш ца дерда. Сайрийна 8—9 сахьт даьнча мара цlехочац нах, цудухья дlа а буал.

Цу гlулакхо паччахьалкхене доккха зе ду.

Гlишлон объекташ мел хьежача материалашца lалашъяр, царех биззагlа пайда эцар, геттара эсала лел ДСК коллектива. Каст-каста йоа пенаш ю линеш. Цхьа тхоай балха уйла еш вагlаш лаьрхlад аз: цхьацца миллион сома маьха балхаш де йиш я тха йиъ бригада. Цхьа масал доаладерга аз. Шера 8—9 блок хьалъе таро я хlара бригада, хlаьта дикка дийца кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш са бригадо 5 блок мара хьал укх шерар: Мурдаков lийсай бригадо — 4, Ганиста бригадо — 4, хlаьта Чентиева кулгалдеча коллективо кхоь хьал а ц йизагlа яр мара йолаьяц. Оаха хlаранена барзl-бархl блок хьалъьярре!

Гlишлон материалех боагlача бисса пайде а эцаш, нертlа болх вlаштlехьбаьккхача, вlирам хац сона, бlарччача бетта а къахьега йиш хургьяр тха гlишлонхой кхоьча материалий чотагlа.

Гуш ма хиллара, оаха доахача къахьегама толамашца цхьана дукха да дизза дисараш а. Тахан хlара советски саго хьалхашка латт доккха декхар — шо болх беча метте дама кердадоаш лехар, хlаман ма могга дукхагlа кхом бар.

Уйнаш ду феттан хьекка 10 кубически метр совгlа ардаьх, 700 квадратни метр совгlа руберойд, 25 кубометр гаргта маркхал, 30 кубометр гаргта бетон, 2 тонн хиллал электродаш кхоьй тха бригада коллективо укх шера дlабахача 10 бетта, хlаьта электроэнерги геттара дукха кхоьй. Цу деррига чотагlа кхоь дийнахье болх бе йиш йолаш да тхо, цудухьа вай республика беррига гlишлонхой тlаьхьет оаха кхоьча материалий чотагlа цхьан кlира бола бара. Из вайга хийцца дулургдолаш да.

l. ЦЕЧОЕВ,
РСФСР заслуженни гlишлонхо, ДСК комплексни бригада бригадир.

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 40 ШУ ДУЗАШ

АРТИЛЛЕРИСТ

Цкъа школе урок йолаш классана чулгалхочо хатта лаьрхІар хІера дешархочуьга: «Мила хила лов хьуна?». Цуьн хаттарашта жоп делар массаре а. Цхьабараша йоахар, «лораш» хила лов шоашта, вокхар — «шофераш», кхоалагІчар — «кхехархой», хІаьта Андрюшас аьлар, «мехкдаьттахо» хила лов шийна, аьнна! ХІана дага дехад хьона мехкдаьттахо хила, аьнна, хьехархочо хаьттача, аьлар: «Се мехкдаьтта городе Грозне вахандь дехадъ».

Иштта бера хана денз дагахиннад Абрамов Андрейкана мехкдаьттахо хила. Школа йистельккхачул тІехьагІа ваха а вахар из мехкдаьтта техникуме деша, хІаьта из йистейоаккха ха хьатІаккхьача, диплом бе долаше военкоматера повестка ера. ЦІеча Эскаре гІулакх де вигар из. ЦІеэскархочо Абрамова дакъа лаьцар финский кампание. Из дар 1939 шера аьхкий.

Цул тІехьагІа Подольски артиллерийски училище курсант хилар, цига елар цуьна «лейтенант» яха звани. Гитлеровски Германеца тІом болабеннача хана командни состава усовершенствовани яра йола курсаш чакхйоах цо. Уж ІалаьмаІе чІоагІа вешаш яр, арайоалаш яр керда йоккхийча топий техника, цудухьа артбатарейн командираш хила безаш хиннарец дешара тІатеІар.

Эттера хьалха тІема тІа кхийсу из Сталинграда юкъе. Цига шийн батарей хьалхьалагІа дІа а оттайи, кхоачашъю по го баь чуерзаьча фельдмаршала Паулюса группировкана гІо де йоаІаш хиина Гудериана эскара танкаш тІех ца яьлийтарах йола тІема задани.

МоастагІа гучавоалламе ма могга шера ала тІакеча аьле приказ лу батарея командира. Цхьаккха танк а цхьанкха фашист а тІаьнтанзар Паулюса группировкана. ІалаьмаІе дика кхоачашдир артиллеристаша шоай декхар.

Дерригача дуненна дІаяйва Сталинградски эпопей чакхъяьлар. ЦІеча Эскаро котало а йоаккхаш. Цига тІом беш хиина доакъоши соединенеши тыле дІаяхар тІерабаьккарий могга нах тІатоха. Эскараша керда заданеш телар. Лейтенант Абрамов Наро-Фоминске дІавахийтар резерве хургволаш. Амма цига дукха хе яккханзар. Из хьожавир 33-ча эскара 160-ча стрелкови дивизе.

Из дивизи яр Белоруссе лаьтта тІом беш. Капитана звани а йолаш хиннача Абрамовх артдивизиона командира заместитель хилар.

ДІахьалхашкахьа йолаш Бресте кхаьчар дишаш, хІата кхыча соединенешца цхьава легендаца юцаш йола крепость мукъайоаккхача дакъа лаьцар.

Абрамов гІулакх деш хиина № 1295 йола стрелкови полк Бреста цхьаь участке латтар. ЧІоагІа дукъале еш бар советски тІемахой Польша доазов тІа дІатІа ца йоалийта лаьрхІа хиина фашисташ. Амма цунах хІама хилаза. Фашистски дукъале йохайир.

Дивизиона йоккхийча топий расчеташ латтача, тІайоалелар десантникаш а тІаболаш хиина фашистий танкаш. ВІалла ца а совийташ йоккхий топаш йолайир вай артиллеристаша. Дуккха танкаши десантникаш цигга бисар, танкаш ехай нах байнеи.

Польша наькъашка гІолла бодар хІара вай бІу, дивизе мукъаьйккхар Шверин, Данциг, Гдыня.

Цу хана полкови артиллере начальник вар майора звани а йолаш хиина Андрей Сергеевич Абрамов. Из вар 1945 шера 17 январе, № 1295 йолча стрелкови полка толаме наступлени е а Висла яхача додача хил дІехьалла гІо а деш артиллерийски подразделенега дика тІом байтар. Наха а техника донкхи зе а деш майра кхатехар артиллеристаша фашистски атакаш. Из бехьан долаш Висла дехьа доархІаме плацдарм лаьцар полко. «Брестски» яха цІи елар 160-ча дивизена.

ТІема тІа дакъа соатІаташ а долаш вар Андрей Сергеевич Грозне цІавеча. Цунна еннар ЦІе Седкъа, Даймехка тІема цхьоалагІчен шоллагІчен степеней орденаш, Сталинграде тІом барах йола медаль.

Сона хьалхашка уал № 1295 йолча полка командира кулг а яздаь майора Абрамовна ена характеристика. Цу тІа аьннад, шо полке яьккхача хана хьахьекхад коммуниста Абрамовэ ше тІема обстановка кхетаеш, моллагІча хьале де дезар фуд хови, эпсар хилар, артиллеристашта хьалхашка уттадаь деххараш кхоачашдеш решенеш дилла а шийса тІайийора. ТІемаш деш ше денал долаш а ерхаргвоацаш а хилар хьахьекхад, къонахчал долаш ва. ХІаьта характеристика чакхйоалача укх тайпара дешаш да: «Партенен Советски Даьхенен тешаме ва».

Цецваьлар Андрей Сергеевич укх шера Москвера 160-ча Брестски дивизе ветераний советагара турпалча городе Бресте хулача вІашагІкхетаре хьехаш кхьхат кхаьчача. Цига хьийхабар 1944 шера июль бетта Брест мукъайоаккхаш дакъа тІемашта юкъе дакъа лоацаш хиина тІемахой. Цига белгаддоаккхар город-турпал мукъаьнакха 40 шу дизар. Андрей Сергеевич вахавар цу вІашагІкхетаре. ЦІавера ва цигара къаьна доттагІий, шоай поккаса хиина новкъостий бІаргабайна чІоагІа гІадвала а волаш.

ТІом сецача тІехьагІа луккхача шерашка болх баьб Андрей Сергеевича Горпищеторге. Пенсе вахав, амма хІаьта а къахьегаш ва Грозненски ресторанийн кафейн тресте.

В. СЕМЕНОВ.

СУРТА ТІА: А. Абрамов (сурт 1946 шера дІадаьккхад).

Белхлочун уйлаш

КОАРТОЛИЙ КХА

Назрановски района «Знаменский» совхозе коартолаш хьалхкхеш ез кхаьнега дукха ха я. Укх шера планагІа яха йоагІараш 115 центнер йолаш хІара гектаре тІера 210 центнер хьаьар тха звенос, хІаьта совхоза цхьайолче звеноша царех кхоагІа дакъа мара ахензар. ХІана хул из иштта, фу де деза массанахьа а коартолаш дика кьуххьавра? Цох сайна хетачох а сай опытах а дувца безам ба са.

Керттердар да — минеральни удобренех кхетамца пайда эцар, уж йоагІача тайпара лаьттачва дІахакхьийтар. Цхьабараша фу ду? МалагІча кхай тІа уж мел эш а ца хьожаш а уж ехха хенаш тергал а ца еш, дукхьел тайсай алийта дІатоес. Из гІулакх иштта лелладаро, цкъа-дале, лаьтто хьабала беза хьувхьем хьа ца пуш бут, шоллагІа-дале, уж удобренеш еш баьхкача дукхача наьха къахьегам зеле доа.

БелгалдаккхагІа дезагІа, коартолаш дІаеза ма итт денал тІахйоацаш хила езилга, хІаьта Наьсарен района хьелашка апрель бетта хьалхарча декаде чакхъяьлча пайденагІа а да. Тха звенош дакъе тІа 20 денга кхоачаш бІаьхбелар из болх, хІаьта аррамача совхоза гІолле кхы а дуккагІа — апрель бутт чаккбаллаца. ДІаеа хачаш цхьаьца бальанешца ца йоагІаш йІаькъва хьувхьем лохбу.

ХІанз оаха лелаеча практика фу ду? Совхозе 1979 шера денз ипатовски хьисапе массайолча агрегатеца цхьане дІаюв коартолаш, хьалхагІа цхьане кхай тІа, тІаккха шоллагІчун, кхоалагІчун кхай тІа, и. кх. дІ. Хьалхара аргІа нийсъенначун хьувхьем — из кьадде а да! — гаьнна пекзагІа хул.

Масала, дІадаьхача шера са кхай тІа эгара хьалхарча аргІагІа дІайийнаар коартолаш. ДІахо дола Іунал массаза а деш дар мара дацар. ХІаьта чуэцинга а хьалхарча аргІагІа нийсделар. 60 гектарах кІаране тІара 263 центнер чувра! Вайна гучча тайпара, моллагІдола дешаш дац коартолаш лелаеча белхлочоа фун из дІадув кем кхераш.

Цхьан даькъа тІа болх беш боаккхача механизаторийн массане а цхьатарро боц болх, цхьанне дикагІа, цІенагІа бу, вокхо оагІа бу. Цул соагІа, цхьабоалар цхьаьца шоай гІулакхаш хул, болх соце а, дийна мел мо дий вай. Техника йолаш, цхьан мула тІа йоалача тракторах цаІ тІехьа ю цо, кхыйола а тайп-тайпара модернизаци а нийсу. Цу дешаша йиззача оцсарлеца болх дІабакийтац.

ДІахо. Хьувхьем чуэцинга. Тахан практикагІа долаш дола сурт укх тайпара да. Звеной кхай тІа яхи - ялх трактор йоал когаеаш тІехьа а йолаш. Совхоза болоаловх а районе предприятешнара новкъосталла бьакха а 240 — 250 саг воал коартолаш хьалохьваш. Цхьан метте боаккхачар цІена хьалоьхье ца еш коартолаш эдийт, шоллагІчаьха — трактораш тІа багІарах цхьавар да ца деза дош вода — коартолаш юташ а тедеш, кхоалагІчаьха хьагульвь коартолаш дІахьа транспорт тоьеш... Из дерригга а гуш воле звеньевой шийн трактор а йита, хьийга кхьа ца дайта гІерташ болх талаечакхьа ада воалу.

Хьалхашка аетте декхар да, (хІаьта коартолаш тха продукци ма йий), дІадодар кІезигагІен хьекулар овсарегІен турхдала болх балга. Цу деший лоархІам боагІача бесса ца беш хилча из гІулакх вІашІехьа далац.

Масала, соахка совхоза коартолий цхьан центнерага дІадезар 13 соми 87 кепиги а плангагІа доагІачур 1 соми 67 кепиги дукхагІа. Шоай ханнахьа доагІача беса а балхаш вІашІехьа ца дахаро лаккбир из мех. ХІане аьлча, лертІа ца баьча балхо шийна тІехьа кхи цхьаькха болх бех, шийн мех а болаш, хІаьта цу продукца кеддаш бола тІехьара мах беэбу. Вай юкъар цхьа центнери цунах соагІа дІадоде аккхи мичад, эзараш центнераш эзараш семаш ма дий!

Из уйле чакхйоаккхаш оаа безам ба коартолаш дІаювга а хьалкхеввга а хІара звенос ше кхоачашбе безаш болх баІ. Дуккхача шерий опытагІа со се а тийше ва цунах, хІаьта тха кхыча механизатораша а йоал иштта. Опыт йолча цхьан механизаторо лертІа вІашІехьаьаьккхача цхьан агрегатаца 50 гектар хулача кхай тІа бархІ-итт дийнахьа коартолаш дІаювргья парпІатта, бІарчача дов сердалонах пайда ца эце а. Из хала хІама а дац: аорхІ сахьата болх беш хилча дийнахьа йиъ гектер коартолаш дІаа езеш я цхьан агрегатаца нормагІа. ХІаьта бІаьстан ди 11 — 12 сахьатага кхоачаш дІахьа да.

Бовзаш ма бий фун лоархІам. Совхозе долаш дола коартолий фу ксостаде доагІарах дац. Из тха лаьтта шо лургдар хьаденна къаьна фу да. 1973-74 шерашка денз дІаюваш хьайоагІача коартолех. Цхьаццадолча лоадам боацачва довкьошка мера керда хьатІадена фу дІадийнадем оаха тІехьарча массехк шера. ХІаьта совхозе а бац фуьца аьрххІа бола болх: дикагІдолча довкъошкара дикагІйола коартолаш хІара шера хьахоржилга, дІаа кийнъелга, йоагІача тайпара лораелга. Цу белкаца багаш тарлац. ХІане аьлча, шера дуккхача наха хьегача кьин лард я из.

Фунахи из дІадера йолча хенахи лаьца цхьа масал доаладе безам ба са, цар тІехьале миштта хул гойтара. Тападиев Османа звенона кхаьчача дакъе тІа эгара тІехьагІа — апрель бетта кхоалагІча декаде дІайийре оаха коартолаш. ХІаьта дІадийна фу — хьетта юхейиса эсале коартолаш яр.

ТІаьхьала миштта хилар! Гурадьев Османа кхай хІара гектаре тІара 70 центнер мара коартолаш ялензар, пленагІа яха йоагІараш 115 центнер йолаш. ХІаьта механизатора ткоцо цхьаьне ше бназа болх кьа а баьбар оаха беча хене. Из сенна бехна вай Цем кьа ма хьийгадий бІарчача бІаьстийн аьхкийн.

Совхоза специалисташ декхарийна ба хІара шер-шера ерригга коартолаш хьалкхеваш йоле звенош дикача фуца ІалашІе.

Хатаргахьа, укхаза белгалдаьха дешаш а лоархІаш болх вІашІехьаьккхача, хІана долчул дукхе пайхагІа хургдар совхоза экономически лоьхамаш. Уж лакхделга, боахама вард чІоагІьвага да, хаддаш аьлча, парте XXVI съезда а Центральни Комитете Пленумий а решенеш юрте боахама къахьегамхоашкара дІадехар.

Хь. ЗАЛОЕВ,
«Знаменский» совхоза механизатор.

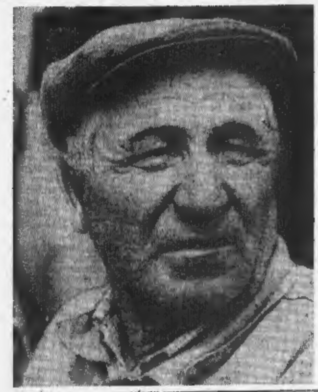

Ассиновски консервни заводерча дуккхача болхлоша чІоагІа лоархІаши сийдеш ва шофер, къахьегама ветеран Чуков Хаджи-Исмаил. Хьинаре къа а хьегаш, башха-дике толамаш доахаш хиларах даьнкад цуи сий коллективе. Цхьа смена дІаяххийтаца цо шийн норма дикка тІехкхоачаш ца еш. Хьаьнала къа а хьегаш цо даьхача толамий лакха мах баьб. Цуьа санна дуккхаза а сийлен грамоташ тийнай, итташ да лъха баркалаш. Укх тІеххьарча шерашка завода Сийлен улга тІа Іо ца доанхкаш хьалтехе доал цун портрет.

СУРТА ТІА: коммунист Х.-И. Чуков.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ГРАЖДАНСКИ ОБОРОНА — ХІАРАНЕ ГІУЛАКХ

17-ча ноябре город Грозне чакхдаьккхар граждански оборона Ди. Цун керттера декхар дар граждански оборонана пропаганда яр, тІемапатриотически кхетам балара белла формаш методаш эргалькха тоалр, оборонни балхах дола шоай декхараш массане а хІаране а кхоачашде дезилга наха дІадовийтар.

Граждански оборона Ди дІадоладир В. И. Ленина цІерагІча майда тІа. Цунна хетаьчча митинге яьхияр городе дикагІа я аьнна цІи яккхара йолча яхьашка дакъа лаца дезаш хиина военизировании йоацача формированей коллективаш. Укхаза мутІарашка дІанийсбенна латтар связисташ, спасателаш, разведчикаш, сандружинницаш, наблюдателащ, пожарнеш.

Гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир Грознен граждански оборона начальника, горисполкома председатела В. М. Шамардина.

В. И. Ленина памятника хьалхашка зизаш а дехка торжественни маршагІа чакхбьелар митинге дакъа лоацаш хиннараш.

Цул тІехьагІа граждански оборона Денна хетаьь мероприятеш чакхъяьлар «Динамо» яхача стадионеи «Красный молот» завода скверен — укхаза хилар военизированни йоацача формированей яхьаш.

Эттара низболашагІчуя цІи яккхара лоаттабьеча къовсаме тІехьашка вала лоеш вацар цхьаккха а. Сандружиннашта юкъе эттара дикагІа дола хьонхамаш Октябрьски района хьалхара дакъе лоацаш хиннача Грозненски могга гІарс беча фабрика вниалашка дакъа дале. ЦІи йовеча отделенешта юкъе эттара кадайгІа хилар Заводской районера «Нефтехимзапчасть» завода команда. Разведчикашта юкъе хиннача яхьашна Старопромысловски района котало езараш бар «Электроприбор» завода спортсменаш, хІаьта наблюдене постай яхьашна хьалхе яьккхар СССР 50 шу дизара цІерагІча химически завода викалаша.

Чакхдаьккха Ди хилар граждански оборонана мерагІдаьннараш хьалхокхаш дола хьажар. Цуи низайи средствайи тараш яьхьокхаш дола кІаьгга тешал, хІаьта цунца цхьана цо таро елар базача наха практически навыкаши знанеши дикагІа дІайовзийта а.

Общи зачете хьалхара моттиг хьоьхьаьйт Октябрьски района. ШоллагІча моттиге я Ленински район, кхоалагІча — Старопромысловски район.

Н. КОНОВАЛОВ,
НІАССР граждански оборона штаба начальника помощник.

САТЕМ ЛОРАБЕРАШ

Общественни порядок лорасча белла тІа доаккхий толамаш дахарца белгальыннай чурча гІулакхий Заводской райотдела чуйоагІа № 6 йола опорни пункт.

ХІара сайрийна мах сахьат даьнначул тІехьагІа хьагуллу укхаза шийн лоІаме йолче халкъа дружина членаш. Белгалдоах общественни порядок лораяра де дезараш, дружинникашта тІехьожам лоаттабе беза маршруташ. ХІаьта белгалдакхьа деза участок аттачарех йоацилга, хІана аьлча, укхаза дукха я тикаш, цига я городской переговорни пункт.

— Шоашта хьалхашка латта декхараш дика кхетадеш, общественни порядок лорасча хьинаре дакъа лоацаш я тха участке 20 совсІча производственни коллективай халкъа дружинаш. Царех дикагІа шоай гІулакх кхоачашдеш хьайоагІа СМУ-2, столовой треста, «Грозэнерго» РЭУ, дукха кхьераш. ХІаьта кхьестта дика шоай дежурсташ чакхдоахаш я фабрика-кухня коллектив, — яхаш, дувц опорни пункта хулгалхочо, вокхагІвоача инспектора, милице майора Зараваев МухІаде.

Дика гІовчий кІезига бац МухІаде. Даши а опорни пункте дежурстве боагІаш ба № 1 йолча, «Молочный» совхоза болхло Магомадов Хьанис, фабрика-кухня булочни цеха начальник Домбаев Асланбек, кхыбараш. КІезига бац халкъа дружиннашта юкъе кхалнах а. Царех дувцаш эттара хьалха хьоалабу майора М. Зараваева фабрика-кухня болхлой Умарова Маржан, Шовхалова Зура, кхыбараш.

Шоай хулгалхочоа тешаме гІончий а хиина дІаяттаб участка инспектораш лейтенант Бешаев Рахьмин, вокхагІвоала сержант Хатуев Іийсан. Дика довз царна шоай участкера хьал, бада нах, цар оамалаш, хьангара фу дарга хов. Укхе оттабаьб балда шера боацараш, маларашта тІехьабоаннараш, хирцалька леларш.

Тахана дийнахьа Заводской РОВД опорни пункташта юкъе дикагІчарех цаІ лоархІаш я майор М. Зараваев верте латтар. ДІахо а кштта из хьалхе дІа ца хецаш шоай декхараш цІена кхоачашде чІоагІо яьй опорни пункта коллективо.

СУРТА ТІА: (аардехьара аьттехьа) вокхагІвоала сержант И. Хатуев, дружинникаш Х. Магомадов, М. Умарова, майор М. Заракаев, дружинникаш А. Домбаев, З. Шовхалова, А. Пайтаев, лейтенант Р. Бешаев.

Р. АУШЕВА сурт.

ЧАХКИЕВ Капитон

МОАКХАЗА ЛОАМАШ

(Йистедоалар. Доладур газета 136-137 номераш тІа).

IV

Малх боаццаш кхаьла яр Іуйре. Бийсанна хиннача йоккхача йоачах хотта баьннабар. Са кІайделча денз гулдуш латтар Сальг-Гире коа таьзета укх нах. Тоабаш хиина кха хьачуухача нахах коа юкъе гІандаш тІа багІача къоаношта дІатІаккчалехьа гаьна юха а сайце, куягаш хьаллоацар, из дора къоаноша а. ТІаккха хайна багІараш хьал а гІайтте, шо шоай ховша тоам болчча Іоховшар уж. Из дора хІара керда тоаба тІа массаза я.

Коа маьлхара сатем латтар. Дечо а шортта дора къамаьл. ЦІимхара сатем тора наькха юхьмараш тІа. ЦІеношкара хьахозар гІийла елхача кхалвега узам.

— Ма яйта шарга уж Іимадаш, фуд цар леладер? — оалар шортта фусамдаьшка волча къоаночо моллагІа коа гІулакх деш лелача сагага. ТІаккха цхьа юкъ йоаккхар белхача нахальха Іимадаш тий. Іаьржача дувхараца бовкхий, нагий кхалнах, тоаба хиле, маІача нахах юстара бувлаш, къайлла юхьмараш а йолаш, лаьтта Іохьежа бІаргаш мара ца гуш, цІеношка шортта дІачуболхар. Юха а белха болалора.

— Ва даьца яьр хьа яларг...

— Ва нанас яьр хьа яларг...

ГІийлла хьахозача цу маьлхарча узамо укзара, шийла сагото оттайора дега чу. Юха а уж белхараш совцабе водар цаІ. Бос баха маьлхара юхь а йолаш, Іаьржа чоххи-гІовтах а дувхаш, къоаношта юкъе вагІар Сальг-Гире. Цунгара гІайгІа а сагото а цхьана енъаш, сапаргІатта декхха цхьаша къамаьлаш дора цунца бокккийча наха.

— Сона хьалхара кхаьчадац е тІехьара а кхаьчадац. Нахага ца кхаьча халахетар а дац. Тахан сога кхаьчад. ВІалла новкъа хІама дац, — йоахар Сальг-Гире шийн гІайгІа тес гІертача гаргарча нахага. Ма могга чІоагІвенна, дог уреоттадаь, шийгарча йоккхача саготово ше вохавьвоацилга дІагойта гІертар из. Сагото еча ца вохар ма дий чІоагІагІа лерхІа девал. — МоастагІчо сона чов яьй, шийна ма аьнна, сай ха йоале аз юхаергья, — йоахар цо. Хьалхашка ІогІортаьча Іаса тІа шаккхе кулг а уллаш вагІар из. КІеж нийна Іаьржа модж йис тІаулааш мо къегар цун. Ниисса хьалхиннахьа дІалекха бІаргаш цхьан къайлагІча цІерах доагар. Беж-карта цаІарга дийна доккха бежан туладеш боахнар. Дахча доахача гударга тІа Іотта а ехкаш, сома ардаьх юста а юсташ, херхаш кІишкаш доахаш воаллар шиъ. Йоазон деш вагІар цаІ, цунна юкхе уралаттар, зІамига кей бе а доалаш, бирка хІамаш ювхаш вола вокха саг. Из вар цхьанна а дакъе лоархІаш воаца дийша саг Рохьман, цхьабараша Рохьман-молла оалаш вола. Шерра йийлла латтача ковнаІерех шортта хьа коа а веча, шийн набарах доахкаш, кадкъараша давхача бІаргашца цхьа тешам байча мо наха бІара а хьежаш, йистхилар доацаш, бежан тулацеш боахкача наха юхе ваха дІаттар эгІаваь Іаддаркъа, болх мьаьс а бийца. Саг юха йистхилалзар. Цох бІарг кхайттача Сальг-Гире дІавийлар из.

— Іади, хьавел укхаза. Керда хабар дахьий Іа вайна? Дувнах ткона, фуд хьо делача да? — аьлар цо. Тамашийна вна болча, чІоагІача дега чура ухар уж де шали. Фу дувца йоахар цо хьаьрваьннача сагага цу шийгарча гІайгІаш тІа? Ца ховш цхьа дош а цо доаргдоацар цунна дІахие, хьоа аІалтІабаьнна, цу коа мел дола адам пхьарч уезз хьоадергдоача сагага, велхар а велар а цаІ долча сагаго? Наха зоах боахача цу сагаца сакъердам балла ше сатийна ва алийта гІертар из.

— ГІайгІа кхаьчай хьога, даьра хьога йоккха гІайгІа ма кхаьчай, — аьлар Іаддаркъа дІатІа ваха, массехк гІа гаьна юха а сеца.— Сона хала хет хьога гІайгІа кхаьча. Воча гІехьенах гІайгІа хул. Воча воІо гІайгІа кхоачалай хьога, — йоахар цо, сиха лувш деш вІашагІа а эдеш.

— Іади, хьавел укхаза, тхона веза хьо, — аьлар бежан туладеш боахкарех цхьанне, цо кхы Іовдала хІама алар кхераш.

— Са шига гІулакх дац, — йоахар Іаддаркъас, — со вагІац дІа. Воча воІо гІайгІа кхоачалай укхаза. Къаракъ а менне, ше вийтар. Вийтар даьра. Къаракъ менна нахаца дов даьккхар. Наьха цІог саица узаду. Дита наьха цІог. Ше вар бехке. Дита дезар наьха цІог. — Дезар даьра, фу гІулакх да наьха цІогаца.

Ше йистхилерах декхеаьнна вагІар Сальг-Гири.

— Бакълув, бакълув, — йоахар цо кхы фу аргда а ца ховш.

— Іади, хьавел укхаза, новкъостал дез тхона, — аьнна, цІаьккха а хьакхайкар тхьовра кхайкараш.

— ТІох, тІох, аьнна шийна телча тохийтар, веха а веха, дов а даькха. Тохийтар даьра,— аьнна, дІавахар Іаддаркъа шийга кхайкача.

ВагІачара моттахьа хьанзар Сальг-Гири. Велакъеннача мо йоастаенна хиина цун юхь уйлан чу йийроар.

— Паччахьерчунга хабар даьдий оаш? — аьнна, хаьттар Элмарзас Сальг-Гирега. Йист ца хулаш ца вагІар духьа а, фусамдаь гІайгІа кІезиг-дукха къамаьлаца яь а завгІе, Сальг-Гире зІамагІа вола воІ Хожа-Аьхмад вар цо хьоахаваьр. Из вар Петербурге кадетски училища йисте а яьнна, къоа эпсар-прапорщик.

— Тхьовре а саг Владикавказе вахийтав зІн тоха, — аьлар Сальг-Гире, — на-м цІавойте а тамаш я. ХІана Герман-паччахьаца тІом ба ма йоахий...

— Тхачо а даьра дайтадар наьхаташ, саг йоагІача цІава йиш яц шийга, аьнна. ТІем тІа болхаш хила мег-кх уж хІаьта, — аьлар Элмарзас. Шийн шоллагІа вола воІ Сайт вар цо вийнар. Из а вар Петербурге прапорщика чин долаш.

ТІемах а, паччахьа эскарах а, кхы дунен гІулакхех а къамаьлаш дора бокхийча наха.

— ТІом ба-м беце а даьра аргдар вихар. — аьлар Элмарзийна аьрдехьа вагІача лахха. Ера кхаьча кийн тулача вокхача саго, наха тІера цІова яккха йоагІа хьага массаза дох, цхьаца хинна хьале, бахьан дагадоацаш оамал я укх паччахьа Іаьдал леладерий.

— ТІом болга-м бакъда а. Хари луврбоацача наха Владикавказе дувцаш а, газет дешаш а хезад сона, — аьлар бокккийча наха тІехьашка латтача къонахех цхьанне.

Юхаьеэна, къамаьл дер Тайсе Зоврбик волга хайна, чІоагІдир вокхаха саго:

— ХІаьта бахьда хьона тІом болга... — Цхьа кхь яьнкха тІатехар цо, — даьра Герман чІоагІа паччахь ва ма йоах.

Боккхийча наха шоай къамаьлаш совцадир коа чубоагІа массехк саг бІаргавайна.

Ахенгахьа кхаччаланца коа хьачу а баьхка сайнар уж, тІаккха кулгаш хьалаьпар. Из дир таьзета багІараша а.

Іохайша багІа къоаной хьалгІайттар. Таьзета тІа укх кхы нах мо хьатІа а баьхка, шоай ховша аргІа йолча моттигашка Іо а ца хоншаш, уж шоаш латтача йийра.

— Укх цІен да веза тхонаІ — йистхилар царнара керттера вокхха саг (пхиъ вар уж).

Массадола адам царна цецдаьча мо бІарахьежар.

— ЦІен да веза йоах цар, — аьлар Сальг-Гирена юхе латтача Элмарзас.

— Со ва укх цІен даІ — дІатІавахар Сальг-Гири. Цунна тІехьа беррнгаш а дІаІагулбелар.

— Тхо хьо волча дахийтад ГІайре Терсбота, — аьлар Сальг-Гирега къоаночо, сих а йа луш, — шийн войи хьа войи шеаш бизарах-барстарах вІашагІлетаб. Йоах цо: цхьаьне карах вож вевнав, юхевусар цу морча Іоажалах кхоана вала Іийнав. Таханарча дийнахьа йоккха гІайгІа хьа кер чу йоссаш санна, шийн доакъазалла, шийн кач а боккха, укхара бала бессаб, йоах цо. Шийн кискна сискал а юаш воаллача шийна тІаьтта бала шийн курал-сонтал бена ца хилар уйла а йий, ше хьона тІадайта гІулакх Іа тІаэцар, дех цо. ХІаьта Іа вехкача дийнахьа маьрга а да, йоах цо, кийчча... Тахан, шийн доакъазалла, шийн кІале, на карагІдаьннар мозлагІча гІаьрахочоа карах а далийта, цун карах шийн дезалхо вохийтаргвар ше, хьа вар маьрша а вуташ, йоах цо. Цхьаккха а сагаца эгІазлоаьтагІал дезаш ше ца хиларах, къаьстта дех цо хьогара, тахан дена оаш вІашилелоргдолча гІулакхашца лаьрхІа ца дуташ, ше тахан тІадайта гІулакх Іа къовбалдар.

На къамаьл дах къоано сецар. Коа хьачуерзаь латтача хьаьший фургона тІехьа бийза тенна Іаьржа уст бар, чуллаш хьоарех жуврей ши гали венначоа мерчена дайта касни дар. Цул соагІа, кхо туна ахча а дар Терсбота дайтача синелаца.

Цхьа юхь яьлар, нах йист ца хулаш, тхьайсача мо сатийна латташ. ТІаккха цІаьхха цхьанне цІогІа теха, аьлар:

— Хьайда, фуд дена гІулакх? Іоьара бахаІ Іоьара баха! Наха ду хІама дий аьхар кхар? — йоахар, Іаьржача шаатта тІа кулг а дехкаш, аьттига бІарг а байна, кера нийлха ши мекх долаш, кІигметтане бат йолча саго, дІахьалхашка а гІерташ. Дорхалла хебалора цун зІамига сийна бІарг. Доладелар цІогІарч:

— Тхо сий доацача даха дахьхад шо?

— Тхоах фу хеташ денад оаш из гІулакх?

— Нараша юх яьккхача Іасалгахи жувра тІормигахи тха сий эца даххийтад шо, дан вошен хьаккийша валарга?!

— Іоьара доллеІ Іоьара баха!

Волчаьхьа уйлаен маьлхарен латтар Сальг-Гири. Массанея а чІоагІагІа цІогІа хьехкар бІаргбайначо.

— Іодолле коара шоай гІулакх а тІехьа, — йоахар цо, шалта тІа кулг а дуташ, къоаношта-хьаьшашта дІатІа а гІерташ.

Сальг-Гири на соцаве велар. Вож кхы а корзагІа ваьлар.

Гуш дар, фу дергда ца хоаш таьзета да Сальг-Гири уйлах вехалга.

— Тхо-м хьогара вов-карт дакхха даьхнадаІ — аьлар сатийначна оазаца кьаьпокъоаночо бІаргбайначунга.— Хьо морча саго шийн гІулакх тІадилла хьадаьхнад... ХІанз юкагІортда. Тхона тІачувха а тхога цІогІа хьекха а эшаш дац.

КІигаметтаневар кхы а чІоагІагІа бирсвенна, цаІ мара боаца бІарг кьоара а баь тІиволаевелар сатийна латтача къоаночоа.

— Со ва укх довна да. Са оагІув ба из шо дахкийтачо шалтаца Іохоадабьр. Цудухьа со ва дог лазар. Сона дезац оаш дена гІулакх. Са човна тІа тух хьарца даьхна нах да шо. Оаш дахьа гІулакх, шоаш мича долх ца ховш мича даьхнад шо укхазаІ ЦІаккха наха ца даь гІулакх даьхьаш миштта даьхкад шо, ях аз. Іодолле коара!

Дерригга ков корзагІаьннава хьайра. Баьнна ниих мо гІар эттар. Дерригга адам, тІал аьнна, тедеш, цІаьхха чІоагІа цІогІа даьлар.

— Сабардел хІанаІ ТонйаІ — дІахьалхашка вавлар Тийсе Зоврбик. Нах сатийна латтар.

— Са оагІув ба из тахан хоадабьь Іобаьккхар. Со ва укх довна да, — аьнна, юха а волавелар кІигаметтане вар.

— Кхы а ба укх довна хьийн Сабардел, Ийатьарма, — аьлар Зоврбика. — Ва наІ! — цІогІа техар цо, — оаш бехк булле а аз цхьа хІама аргда шуга. Дерригга адам сатийна ладувгІаш дар. — Нагахьа саго тІа а ваха, ше бахьан хало кхаьча, гІайгІа тІаена воаллача сагага, даьллахьий, со бахьан тІаьтта халахетар ма дий хьа дар, аз а дакъа ма лоацаргдар хьогарча хІаман, аьлча. Цул доккхагІа эздел я, цул хозагІа гІулакх а хила йиш йий наха юкъе, аьнна, цошашка хьаттача фу аргдар оаш?

Адам йистхиланзар цхьан юкъа. ТІаккха цхьабараш хьайра бокхийча наках:

— Бакълув, воше. Кхеташ лув.

— Тахан укх ковна маьри волча ГІайре Терсбота тІадайта гІулакх са тайнан сий доаде дайта ца хилар а цо даьр эздий гІулакх хилар а гуш ва со. Цудухьа, бокхий нах, хьаьший, оаш дена гІулакх аз къоабалду шун. Сона а наха а эздий гІулакхя кхы дика хІамен юкъе лоаттаде эша ма долда шо, — аьлар Зоврбика.

Хий даьннача бІаргех йоалахк хьекхар Элмарзас. Из деш вар массехк вокхха саг а.

Хьаьшашна а таьзетарча бокхийча наха а чІоагІа бернал аьлар Зоврбика, хьаьший юхь а я, цар дена гІулакх тІаэцарах.

Кхо тума ахчей кисни юхедахьийтар Зоврбика, уст бе а бийна, цун дуахи, жуври, хьоари юртарча вьеча наха дІадекьийтар.

АЙМАНЕ КЕРДА ГОВЗАЛ IОМАЮ

Хаджиева Аймане — 10 бер хьалхехдаьд. Цудуть курра лелаю «Иана-турпал» яха сийлахьа цIи. Ше а хьинар долаш, хьаьнала, саг йолча цо уж гIулакхаш кхыдинагIа Iомаде йиш йоацаш Iомадаьд ший кънонгаштеи мехкараштеи, хIаьта хIанз, шай дезал а хинна дIайолаеннача йоккхагIйолча, йиIиг Тамаре шин кIаьнка в. Цун вош бераш тахан а тIехьадаьй тхов кIал дах, болх беш а дешаш а да. Алхха цхьа Адам ва цар хIанз цIенна гаьна — Советски Эскаре гIулакх деш. Бакъдар аьлча, письмош-м кхухьийт цо цIа, вешта, сов лоацига долаш халахет-кх. Бакъда, Айманена-м сел новкъа я дац из, хIана аьлча воIо цар тIа IотIа ца яадеш дIасар хов цунна цо гIулакх деча частерча командоване письмош тIара. Уж да воI дика кхеварах, из дика салте хиларах баркал оалаш кхухьийта письмош.

19 шу даьнна ва Анзор. Советски Эскаре гIулакх деваха кийчлуш ва из а. Совхоза комсий беша болх бу, комсаш кхес, шолгIаргаш уттае, аьшкасаьрг тоха Iомалу. Вешта, комсаш кхесчун професси Iомаеш ба цун зIамагIа бола вежарий а: Хизар, Илез, Исраьил, кхьметтел кIо шу мара даланза вола Исхад а бархI шу даьнна Элита в. Бераша бокхагIбараштa новкъостал ду, хIаьта нана чIоагIа раьза я царна хIама даре тIаккхувш. къахьегам дукхабезаш уж хиларах. ХIаьта массо а метте цун гIонча я Хьава, цIагIара дезар а цо ду. Вежарий кхер цунах совхоза электромонтер волча даьх Хьусейнахчул дукхагIа.

А. Хаджиева Аймане йоккха опыт лц комсаш кхеяра, царна Iунал дара, 15 шера болх баьб цо «Автуринский» совхозе доарна йолаш. Цига а хьалхалаттараца хиннай. Из бакъду цун Ленински юбилейни медаль, социалистически яхье котало лкнхарах еннача знако, дукхача сийлен грамоташен маьхерча совгIаташен.

— ХIанз а сай доаланца болх беш хила мегар со, — йоах Аймане. — Битанза баргбоацаш, кийсделар-кх из, совхоз йийкъа а йийкъа, даха моттиг хувцанза ца яларах. Тхоай беррига дезалца Керда Вахар яхача юрта дахар тхо даха. Цига а керда даьлар са вахар — хьалха «Автуринский» совхоза отделени хиннача йиллача кердача «Зори Кавказа»» яхача кънонача совхоза свеклаш лелае яхар со. 1976-ча шера дар из.

Совхозера керда гIулакх Хаджиева Айманена дагадоацаш нийсденнадар. Шекара свеклаш кхояра опыт йолаш яр из. КIезига а йоацаш. Ший даьшкара хьа Iомаьляр цо из. Даь дезале ворхI бер хиннад. ЙоккхагIа Аймани яр. Цудукьа шин ваьна Нахапу. Магомадова — колхозе цIи хезача свеклаш лелаечун эггара хьалхара гIонча цунах хилар.

Хьайбай боахаме болх беш даьхача шерашка диденна дацар Айманена нанас ший на хьийха Iилма. Цудукье хьалхарча шерре а дена толам баькхар цо совхоза свеклаш лелаерашта юкъе ларма хинкач яхье — хIара шерра-шера 600 центнерагара 910 центнерга кхоачаш мерза овлаш гулдора цо шай гектара тIара. Из йолче Iомабела ухар геттара кьона болхлой а боккхагIбараш а.

...Керттерча даьнье комсаш лелаю боахам хуртболаш йиллаяр «Зори Кавказа» яха совхоз. Массехк шера 300 гарггача гектара тIа кхейяр совхозо из маьхера, цхьабакъда, чоалхане культура. ХIаьта а, дар—долаш хила ма дезий комсаш кхеяра гIулакх ца дезаш тIаийцадар боахаме. Юрта бахача наха (Шалински района кхыча юрташка бахараштa а мо мара) хацар, йовзацар цу культура йокхий таронаш. Цунах да тешараш а кIезига бацар даим шиш-пиш яхаш лелаш: «Шаьла районе хургьяц комсаш, дукха вяча а ха а йолю специалисташ».

Цар дувцараш, бакъдар аьлча, гIо дацар комсий боахам дегIабоалабара. Дукхачар чам боацаш, талмастта бора болх. Геттара юхамаччахьа долаш латтар гIулакх —цхьацайолча моттигашка оплаш лакхе а долаш дIаюргIар саженцаш. ДIатта комсаш йоархIаца, къаьстта а Iажаркхоц сухов, ньайла а ньхе йоайора. ЧIоагIа паргIато яьннаяр комсий лазараштеи зуламдергаштеи къоначa комсий бешамашка — дукхача моттигашка шпалера вIалла отта а яцар. Цу духьа пайда боацаш, везьа хулар комсий бешамашта ядохиникаташа яь обработка.

ОЧЕРК

Иштта дIаходаха йиш йолаш дацар гIулакх. Цул тIехьагIа керда кулгалхой баькхар боахаме. Совхоз шпалера а оттаь хьалийихкар комсий гаьнаш, мугIараштa юкъера йовкъаш аьхар — йоархIашта, лазараштa, зуламдергашта дукъала обработка йир.

Цхьа аIашагIкхийттача хана Хаджиева Аймани юхьа а социаль, ший кабинете хьийхар совхоза кердача директора Сулейманов Шамала.

— Комсаш — вай совхоза, вай массане а кхоаиc я. Бакъбац уж цо могаераш. Из тамашийна дика культура кхее Iомабе безанах, безам болийта беза цар цунах, — йоахар дIахо директора. — Цудукъа хьогара дех аз, Аймани, комсаш лелаяра болх дIаоцар, свеклаш лелаеча а хьо чIоагIа эшаш яле а.

Иштта кхоллагIа хийцар Аймане професси. Укх шера бIаьстан юкъе дIаболабир цо из болх. Вешта, на-м болх ца бе а бокъо йолаш яр — соахкие а хьаденнадер цуна пенсионни кинишкен «Къахьегама ветеран» яха медали.

Лелае кхо гектар комсий беш елар Айманега. Йоарх Iаша къайлалькхие, цийлха йолаш. Лаьтте кхар комсий гаьнаш.

— Кхераеннаяр со эггара хьалха ду. бешах бIарт кхийттача хана, — цу хана шийна хийттараш дувц Аймане. — Оалаш кица ма дий вайна: бIаргаш уквардувл—кулгаш кьеду. Сай кулгехи сай дезалхой кулгехи бIубенна кр со. Са воIо Анзорен марен аьшкабетонни бIоагIий Io а дегIа, аьшкасаьрг техар. Лаьттах сиха хиниа гаьнаш хьалъалха даьлча, цIагIа мел вар дIа а этта, уж аIен шпалерах хьалъехкен доладелар тхо.

Доккха новкъостал дир агрономе — комсий отделене управляюще Докуаев Ахьмада. Каст-каста воагIар из тха беша, комсашца болх миштa бе беза хьехар.

— Аз са берашеи геттара сиха Iомабир из болх, — йоах Аймане. — Ши кIира дальначa хана а хетар сона айса комсашца болх бу хьалхара шу доацаш санна.

Къаьстта чIоагIа са хьонзадеьдар оасаро. Цхьашахьара дIадаьккха кхи ди доаллаше а, шоалагIчахьа ше хиначa тайпара хьатIа а даьле дIаоттар. Ший берашa иштта лелар Аймани яра цIлаш бе а дезза гобоахаш.

Дукха къахьегар механизатораша а. Къаьстта тракториста Мустапаев Вахас, МПВ-1. ПРВН яхача агрегатаца кхозза обработка яьяр цо мугIараштa юкъерча новкъашта, кIоззаза комсашта ядохиникаташ тохаш нурх баьбар.

Ахка юкъе кхаьчaча хана кхо гектар йола комсий беш цIенъсниa яьннаяр оасарах, зуламдергех, лазарех. Комсий гаьнаш дика тоенаяр, дукхачарех 40 а кхы дукхагIа а гайдолгаш летадар. Юкъера гаьнаш дIайийнна кийлхъаьларах чубакьа хьувкьам кIезингагIа ца хьанийтар дукха дукха тIкъовронгаш йахкъялийтар.

Ший бераш оарцагIа а даьха. Аймане сов тIкъовронгаш дIаьккар, сон лургбараш хьалийяйкар. Цу хана дутдьашха массанена а козаш хьакхайкадир цо:

— Укх шера юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара дааргIа лаьрхIача 47 центнера меттеа, 60 центнер гайдолгий лургъя аз.

Юкхера а дезало ше чуйцар хьувкъам. 12 болха дийнахьа. ТIехдикача комсий 61,5 центнер елар хIара гектаро. Хий ва дениача лаьттара!

— ХIане пхьанега а оалалургдаш Шалински лаьтта комсаш хургьяц. — ал Хаджиева Аймани. — Аз-м пхьаннадола тIамаш Iомадаьд. Цудукъа хьатIадоагIача шера кхы а дукхагIа гулберга ва маьхка сом. Цу гIулакхе тхо хIанззе а тохаденнад.

Аймане ший къонгий новкъосталца шпалера тIара Iойоах гаьнаш йоI. цхьан оагIорахьа дIалостайий Iочуйоах лаьттах. Дукха ца гош гоIIалаь лаьтта тIа а тесса дIакъоваргьа Iааа. Лаьтта удобренеш товсаргьа.

Лоаццa аьлча, мехка Кхачан программе кхоачашъеча шоаш лоаца дакъа хьатIадоагIача шера. кхы а доккхагIа хилийта лаьрхIа ба Хаджиева Аймане дезал. Хулийтарг в да — юьнг бIубенна толане чакх ва яьннайй.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

ТIеххьарча массехк шера района шекара свеклаш лелаеча звенашта юкъе яьржача яхье хаддаьза хьалха йолаш хьайоагIа «Шалински» совхоза Исаева Хьавас кулгалду коллектив. Соахка, масала, хIара гектара тIара 500 центнер чуера. ХIаьта укх шера хIара гектара тIара 550 центнер чуй доа денад. ТIеххьарча дийнахьа цу деккарех доархIаба дукха гектаренаш ба звенон юкъе. ХIаьта йижараша Хасановгlар АсмаIасен Табарикен, Нагаева Малкана 600 центнерал дукхагIа свеклаш яьхай. Царел а дукхагIа — 700 центнер чуйцай социалистически яхье хIанз хьалхарча моттигe йолча Абдулаева Хамас. Царел дукха тIехьабусаргбац яьнна хет шекара свеклаш хIанз а хьайоахаш бола гектаренаш Дегиева Лида, Абдулкадырова Нина, Тесаевгlар Нураапи Зарая, Кутаева Нура. кхьбараш. Хьувкъам чуйца баьккха бала боахк болхлой.

Наьха, йоакхо яц

— Социалистически яхьа хьалашка хьежна, шекара свеклаш кхеяра план тIехкхоачашьйча хIара сага 0,15 гектар хьаикIаш лургйолаш лийшадар. — йоах Исаева Хьавас. — ХIаьта лаьрхIар кхоачашдаьдаш ца алийта тхона хьакъоестталь хьаыкIаш бIаргалйта пендаргдар шо.

ГIадам хьакха велче марсо а новкъостал дергдоаш оасаро дикъа да кхаш. ГIадамаш тIа хозахета а цхьа хьажкIа яллац. Шекар заводе кхача заводе а деррига вIаштIехьа вац. Оеха цига дIаеннaчох 3 тонни 800 килограмм шекара свеклаш кондиционни йоацаш санна дIалаьрхIанар тха звенона, на продукия ала хIама военаш дика йоллаше а.

— Сона-м соахкара декхар а метлаоттаденнад хIанз а, — тIатох Исаевас яьначох гектарение Абдулкадырова Нинас. — ХIара гектара тIара 500 центнерал дукхагIа шекара свеклаш чуэнаргйолча хIаранcба йиъ кичь тонн жом изберга. аьнадар соахка совхоза директора Б. Д. Абаева. Цхьабакъда, декна дош хIанз а кхоачашданза да.

Шекара свеклаш лелаераш массе хана хилaнза дергдоацaча товарашца Iалашбера деш хIама дац совхоза профкомо а.

— Хьувкъам чуэца болабалча деш кхай тIа еза автолавка бIаргайядац тхона. Тхо лазача Гермeнчуке а хала да цигара чай, мозбаса, кхмдар эша.

М. ЭПЕНДИЕВ.

ДОВЗОЛ ДЕХЬАРА

ФИЛАДЕЛЬФИЯ. «Iоралйта ядерни арсенал!», «Ядерни тIемах ведда чуккха моттиг яц!» — иштта транспаранташ а болаш бола бIаьш американцаш лайлар цу города улицаш тIа (сурта тIа).

Ядерни гераш сов ца далийтара тIехьарча филадельфийски кампане вIашагIъелла хиначa цу демонстрацех хилар мехка итташ йолча городашкарча миллионаш болча США бахархоша дакъа лаьцача кхаь дийнахьарча дерригача къаман кампане дакъа.

АДН—ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ХАЛКЪИЙ ЭГТАРА ХЬАГIА ЙОЛА БОКЪО

Адамаш машара йола еза бокъо хьалхаьцая ВIашагIкхийттача Къаьмий Организаце. Цу тайпара чулоацам бола деклараци тIаийцай ООН Генеральни Ассамблен Нью-Йорке хIанз болх беш йолча сессе. Цу документо хьакъох деррига халкъий лоIами адамаш вахарерe тIом дIабаккхара, къаьстта дунен ядерни катастрофа ца хилийтарен дакъе ширна ца тадоаллар. Цу тIа белгалдаькха да ядерни бIаьшере лаьттан тIа чIоагIа машар оттабар цивилизаци ца йохайтаран адамие дайна йитарен йола эггара хьалхара эс доеш хилар.

«Машара йолча халкъий бокъон хьакъехьара» деклараци сессе юкъийта оттаяй тай социалистически дегIадоагIачеа мехкий группа, цу лаьтте Болгари, ГДР, Куба, Лаос, Ливи, Монголи, Никарагуа, Экваториальни Гвинен а йолаш. Цу документа авторий списко ше гешал ду. США администрацен милитаристски политика бахьан долаш чIоагIа айденна ядерни катастрофа кхерам вай планета тайп тайпарча континенташ тIарча халкъашна цIенхаштта саготдайташ хилара. Деклараца юкъача хIана къамаьл деш Монголе вииало Б. Дашцэрена белгалдаьккхад, машар Iалашбар тахан эггара лоархIамегIа дарех хинна дIаьттад, аьнна, хIана аьлча ядерни а дукхаа нах хIалакбергбола кхыдола а гераш хьадарон эргадоахаш тоадарон бIарччaча мехкаштен халкъаштен кхерам тIатесса ца йеш, лаьттан тIара вахар цIендаь дIадала тарлуш бола кхерам а тIаоттабаьб. «Вай машар лорабе безаш е доа дезаш да» — иштта лоацa а кийса а хьалкдаьккхар из декхар Инде делегата В. Верма.

«Машара йолча халкъий бокъон дьакъехьара» деклараци хьаллоацаш голосовани еш пачхалкхенашта дагахиинар дар машара халкъий кхерамален лорагIле а IалашьяIза а кргйоацилга. Гой, хIана иштта бокха мах бу цар цу лоархIам болча гIулакха юкъедихьача Советски Союза даькъа. Машара йола халкъий бокъо ваш Iалашъяро гIо дергдар, дукхалга а дикалга а дилача ядерни державаша шоашка цийя дола ядерни гераш латтачара йеттахье ца дахар, сиха деррига а массине а ядерни гераш та тохамаш дела дехийтар, космически арене ядерни а моллагIдараш санна дола кхыдола гераш Iоаделга ца делалдар санна йола СССР предложенеш тIаэцаре.

Белгалдаккха дезаш да цу лоархIамегIа дарех долча документах йолча резолюцена голосовани еча хана голосовани е ца туташ ВIашагIкхийтта Штатащеи Къулбаседатлантически блока кхыбола членаш юхабоалар. Цунца цхьана цар цIаькха а къаьста хьакъехар хIанзарча хана керттердарех доли дош—тIеман машарен проблема — конструктивни накъьаца къоастае лерхIаш шоеш боацила. Шоай доанаца дунен халкъашта юкъерча сообщества дукхаа дукхагIбола членаш шоашта дукхалбаькха ца Iеш, уж цIаькха а дукхьна баьнний! ООН устава тIа дIалзъябьйна дунен халкъашта юкъерча бокъон керттерча принципашта.

КУЛГАШ ТIА МА ХЬУВЗАДЕ НИКАРАГУАНА!

Никарагуански халкъе США ортIоагахьара цIенхаштта кхерам хIаттаб. Вашингтонски агрессивни гIо зараша чIоагIа миньаьра доах, Никарагуа дукхаьарча агрессена кIийле кийтче а гIерташ. Централни Америкера хьал. ТIом болабе бокъонца кийчдаь латт США специальни десантни бIуваш. МоллагIча хана тIом болабе мег цар Вашингтоно яхар де ца тугача мехка духьала. Сверхзвуковой самолеташ республика фегарча доазонеш хаддаза тIехьувл. Сандинистски халкъа революцена духьала контрреволюционерий агрессивни акцеш яра Пентагонон Централни раь ведомства управленеш плацдарми лаьча Гондурасе тIехь тIехьагIа дукхагIа американски салтий дIаккхувлаш латт. Цига хIанза дIанигай 101-ча фегарча-десантни дивизе подразделенеш. Форда тIара манёвраш ю яхаш бахьан а доахаш США-с Никарагуа форда йистошка гулзаьд 40 совцIа тIема кема. ХIаьта моллагIча хана моии арахьарча дунеиах дIахоададе кийча а да уж. Цунна цхьан рейгановски администраце, цхьанаха хIамах эхь ца хетеш оапаш доаьри дувцаш чIоагIа позрикапи антиникарагуански кампани.

Вашингтон корзагIъьнна ЦРУ кампиикашка тIоа ла Никарагуара революци йохе шиш вIаштIехьа ца дадарах Республике исторично эггара хьалхара бокъон цо доле паргIата демократически хоржамаш доахалгIерташ цо леладаьр чакх ца доалий диса. ХIаьта къам мукъадаккхара Сандинистски Фронто йоккха котало а хьиккай цу хоржамаша. Рейгана администраце лакхехьа латтарех болча виналаьа никарагуански правительства на кхерам тIаIувс, карательни экспедицеш ергья, яхаш. Цхьабакъда, йехка правительства кхагъ халкъо шерра хьаллоацаш ба. США пачхахьалкхен секретара Шульца, укх деношка Бразиле Американски пачхахьалкхений Организаце Генеральни Ассамблеи 14-ча сессе волаш, яьнад, нагахьа санна хьалаш хьадон «гренадски опыт» цига а юкъе коаласргъл США-с.

Цудукъа цхьа оаьхьн довцаш дац Централни Америкера проблемаш политически къоастаенга Вашингтоно юхатетташ хилар, вIашдIа-юха къамаьлаш а деш цу районера конфликтни гIулакхаш тоаде гIерташ «Контадорски группе» мехкаша мел даар дохаде гIерт, никарагуански кулгалхо машара инициативаш дIатIаэца тигац.

Никарагуа халкъ кийча да. Из кийча да са цу мел доаллача хана сандинистски революцена карагIдьинар лораде. Республика герзаш цара яхаш оборона министра приказагIа тIема кийчдаьлатташ да. ЛоархIамегIа йола стратегически объекташ лораю бIуно. Гражданcки оборона керттера штаб деммел доатIар деш я бомбех баха вах лораоара. Аьув къам чуаца баха кийчоенна хинна 20 эзар гарта студент дIа ца болхаш столице сайцаб. Шоай лоIамагIе халкъа ополчене отрядех дIахкхийттаб уж.

Дунен тIарча событешка къаьмта тешал ду шин паргIатон ший лоIам хиларан тIехьа лоаттабеча къоасаме Никарагуа халкъ цхьь доацаш хилара. Цун нийса гIулакх хьаллоацаш да Латин сиш Американ кхыча континентийн халкъашa демократически правительстваш. Машарен прогрессан идеалий хаи беш мел бараш Рейгана администраце зуламе гIулакхаш харцахьа лоархIаш ба. Планета массе кинцге хозаш да «Кулгаш тIа ма кхувзаде НикарагуанаI» яха лозунг.

АФРИКА
АНТИИМПЕРИАЛИСТИЧЕСКИ ПЛАТФОРМА ТIА

Африка халкъаша бокъонца шоай лоIаме хиларан социально - экономически дегIадаларен тIехьа лоаттабеча къовсаме яьнна йоккха котало хинна дIаттар укх шера 12—15 ноябре Эфиопе столице Аддис-Абебе хинна африкански цхьоагIон Организаце членаш долча мехкий правительствашта пачхьалкхенаштен керте латтарий ассамблее XX сесси. Из хилар Африка антиимпериалистически цхьоагIо йохаяра. дунен цу дакъах шоай доалахье а стратегически тыл а е гIерташ шоашта мел могар ше гIерташ империализман расизман низаш хьувча хьалашна. Сесси хилалехьа хьалха ерригафрикански организаци «кризисо» кIалийтай, яхаш цIогIа детташ хиннай пресса. Цу хьалашка сесси гулъерше а лархIа деве африкански дипломатена карагIальнне лоархIаме хIама санна, шай тайпара Вашингтонаи цун союзникаштеи батах хIама тохар санна. хIана аьлча цар шоашта мел могар да чиниал. из це хилийта гIерташ.

Ший лоIамерча Африка дIахьекхад ше хьакъал долаш, политически нийсача накъе тIа йолаш хилар, ший антиимпериалистически платформа чIоагI а еш. дIахьекхад континента пачхалкхений хьашташ. цар машари кхерамален IалашъяраI африкански цхьоагIон Организаци бокхa лоархIам болаш хилар. Цудукьа цхьа бахьан доацаш дац США гераш Iоадеш хилар, халкъий суверенитета тIагIерташ хилар гулбеннарешa чIоагIа харцахьа лархIар. Африкански лидераша цийса белгалдаьккхад машаре тIехьа лоаттабу къовсами шоай мехкаш шоай лоIаме хилар чIоагIдара декхараци вIаши дувзаденна хилар. Эфиопски пачхьалкхенна керте латтача Менгисту Хайле Мариама дукхьал белгалдаьккхад халкъий машари кхерамален чIоагIъяра гIулакха Африка юкъехьош дола дакъа доккхагIа хилийта дезилга.

Милитаристски блокий гIулакхаште Африка юкъеоза, гераш Iоаделга цига а лоархIаде гIерташ США керте латтача империализма мел лелаер хьатIе ца эшаш дитад. Керттерча резолюци тIа гучайоакх США, малхбузен кхыча державай, Израилен расистски ЮАР-ен альянс, шоай лоIаме хилара накъагIа шоай бокъо лораеш йолча Антолана, Мозамбикана, кхыча мехкашта дукъала цар лелаю агрессенаш акцеш.

НомибегIа йолча резолюце тIа харцахьа лаьрхIай ЮАР воешнино цунна аь оккупаци. Нийса позици лаьцай африкански цхьоагIон Организаце чадски проблема хьакъехьа. Цо аьннад арахьара мехка чутIерхила сонаде. Чаде барт бе, аьнна.

КерттIеръярех цхьа моттиг дIалаьцай ОАЕ членаш долча мехкий низаш экономически проблемаш къоастаяра вIашагIтохара хьакъехьарча дешо. Масала, барт бьа экономика дакъе цхьана стратеги лелаяра хьакъехьа, йогIъал оттарах ше хиннача мехкашта гIо дара специальни фонд хьаяра хьакъехьа.

XX сессе бакъбаь хьалхашка латта политически, экономически, социальни проблемаш къоастаяра африкански халкъий низаш вIашагIтохара бола лоIам.

В. ЧУКСЕЕВ,
М. АРТЮШЕНКОВ,
В. КОРОЧАНЦЕВ.
(ТАСС).

КАЛЕЙДОСКОП

МАЬРША ГIИРСАШ ХЬАЛДИЕН ДА ЭСКАР

Буркина - Фасо яхача пачхахьалкхен Къаман революце совето (НСР) халкъа боахам дегIабоалабеча хьинаре доагъашко санна лоархI мехка эскар. НСР гIулакхий программо цунна тIадахмад школаш, дарбан учреждениеш хьалъяра, накъаш дахкара, юртбоахама балхаш дара декхараш. 1983 шу чакхдоалаш лаьрхIа дерригача къаман семинар йир эскара нердача лостамех лаьца. Цул совгIа, кхачан проблема массаза а кхакъала латтача мехка эскар кхачан продукташ ше-шийна Iалашъе даларо новкъостал дергда пачхахьалкхен бюджета техкабанза ца боала мухь аттача банкхара.

ЭРОЗЕХ ЙОЛА СЕМИНАР

Ниамее, Нигера — сахельски йоагъало тIауттаю хала халонаш лоаш болча мехка — столице семинар хиннай Сахара къулбехьенгахьа ядача африкански пачхахьалкхенашта хулача керттерча экономически хьовзамех цхьаннех — эрозех лаьтта лорадара хетаь. Дlадув лаьтташ лорадела, къулбехьенгахьа дIаулла ерригa моттиг уизаре йоассалуш латтача Сахела деррига мехкаш доагьадаларца къовсам лоаттабара къаман программана юкъедоагIа.

Семинаре Мамна яхача нигерски атагIенах лаьца йоалаьча даннеша йоах: эрози хилар бахьан долаш хIара шера 1 км, километра тIара хьаьнача лаьттан 2000 тонн гарга тIоа бов. Нагахьа санна 10 миллиметр сома лаьттан тIоа хьабара 100 шерагара 400 шерага (хьаьдача хьалашка хьежна) кхачалца ха эшаш хилар терналдича, гуш да, сантиметр сома лаьттан тIоа боар лаьтта леладечоа бонкха бала хилар.

Лаьтташ хIалак ца хилийтара чакхдахаза дергдоаначa техничесни, экономически, агрономически, социальни чIуланхашка хьежар семинар.

ПАЛЬМАШ I КЪАЛУ

Укх тIеххьарча шин шера чIоагIа йокъал оттари хьуншка цIераш ювлари бахьан долаш Берег Слоновой Кости яхача мехка юрта боахама хьалхашка цхьакхь а цхьа проблема эттай: тIехьтIехьа кIезигагIа доакхаш дола пальмови даьтта — Африкана чIоагIа лоархIаме кхачан продукт — эша ца далийтара фу дергда.

Даьтта доаха пальмаш 100 эзар совгIча гектере тIа дIаюаргI БСК-е. Царех 55 процент дукха тIехьакхьалха йоацаш цхьан хана дIаегIай 1960-чан 1970-чаи шерашта юкъерча юкъагIа. Гаьнаш къаллари цар продуктивность лакхъялари бахьан долаш дикка кIезгенад доакхаш дола даьтта, «Фратерните - матэн» яхача газето даьча лоархIамегIа. 1987 шерале геттара эшадала а тарлуш. Къаьнача гаьний продуктивность лакха ца хиларал совгIа, Iалаьмате лакха урагIяхача пальмаша сом чузацара хало ю. безе мах дIабахийта безаш хулийт. Цу деррагача хIамаша IотIъям баьб пальмаш лелаерашта: цхьаболча лаьтташ леладераша тесса йитай дIаегIа шоай гаьнаш.

Талхаш латтача гIулакха сагото еш йолча БСК правительства дунен халкъашта юкъера новкъостал дийхад пальмови бешамаш къонъяран шерьяран финансировани яр духьа. Закупочни мах хий премеш оттаяй гектара тIара даьтта хьувкъам дукхагIа лакхбе вIашттIехьаван карашта.

БСК-ера пальмови даьтта дIахо кIезигагIа дахар къаман рынкана Iаьткъа ца Iеш чIоагIа Iатакъаргда из даьтта йидеча лоалдахарча пачхахьалкхенашта а: Буркина-Фасона, Габона, Мавританена, Нигерена, Ганана. кхычарна.

Виктор ОНУЧКО, АПН сой. корр.
Бамако.

КХАЧАН ПРОГРАММА КХОАЧАШЪЕШ

СИХХА ДIАДАХА ДЕЗА КХОАЧАМБОАЦАРАШ

ТIеххьарча хана белгалла тоабеннаб Грозненски района кoa тIара оалхазараш леладеча «Майская» фабрика коллектива болх. Масала, 9 бетта план 4500 эзар йолаш 4565 эзар фуъ дехкад пачхьалкхенга, планал тIех 350 центнер дулх дIачуденнад.

Халоваш дукха яле а, иштта толамаш дахар чIоагIа гIадвугаш да. Дукха хан из фабрика тIехьаюсачарна юкъе хинна.

Фабрикана реконструкци еш дукха балхаш даьд «Птицепром» треста ПМК коллективо. Болх бе йолаеннай 25 эзар котами боабашин лелаю помещени. Каста хьалъяь ярсья кхы а 3 птичник, хIаране 18 эзар коа тIара оалхазараш леладергдолаш. Еррига а корпусаш болх бе йолаелча 20 процент дукхагIа хургда фуаш.

Болх бе ховш, хьинар долаш нах ба укхаза. Хьокхам луш къахьег А. Маркиянс, П. Дементьевас, Ш. Тавгириева, А. Казакина, А. Эсмирханова, кхьбараш.

Цунца цхьана коллектива боах юхатетташ дукха кхоачамбоацараш, халонаш я. Ара шелал эттай, цхьабакъда, централни отоплене система хIанз а болх беш яц. НийсагIа хургда вIалла а хиннац из йоахал луш аьлча. 1981 шера котельни хьае йолаьяр «Чечнингушколхозстрой» объединене ПМК-ас. Царна «карагIдаьннар» хьахьокхаш коа эзараш кирпишкаш, аьшкабетона итташ кубометраш, кхьлар улл дIа-са кхесса. Боарам боацаш дукха гIишлон материалаш йоаьй укхаза. Хала да тахан бехкевар лаха, дукха кулгалхой, специалисташ хувцабеннаб укхаза.

Цхьабакъда, хард а доацаш, боккъонца ховш ца! да. Котельни хьаль ца ялари из эксплуатаце дIаийца ца хиналгеи. 1981 шера заказчики подрядчики шоайла барте а йолаш. хьал ца еш йитай из. Шелалах котамаш ца йойтара хIана 14 йIовхала генератор оттаьй. хIаране 1 сахьатагIа (281) литр диатоплива а доагадеш. Цул совгIа, 9 болхлочох йола штат а лелаю укхаза, керда «Изобретени» а дукха болх бергболаш яц. Ялх птичнике йола турбаш хIанзлехьа мукхйнай.

МПМК хIана начальник волча А. Чокаева, йист а ца хулаш, документаш Iодехкар тхона хьалхашка, заказчика, подрядчика уттаь дукха печаташи таьоахьаши да цар тIа. 1980 шера 30 декабре оттадаьча цхьан документо белгалдаьккхад санпропускник, ветблок, кормоцех, складаш дика хьа а яь, «4» оттаяь мах а баь, комиссе хьанийцай, аьнна. Бицбеннабац кхьметтел цIера духьала а санитарни а правилаша дIадеххача бесса гIишло хьалъяй аьнна IотIаязде а. Из иштта «цига» хьалъяй тахан къаьгга гуш да.

Цхьа доаш аьнна хьовльяш хьал ца еш йиса котельни. ЧIоагIа мух хьекхча тхов тIара шифер дIахкхувь. шелалах гIорайй дукха котамаш сахнларга ялац. ГIишлонхоша тхов тIа тоха еза ардакх «кхоарах» даьнна «беркат» да из.

Объект хьалъеш дIадахийта дезаш дар 885319 сом. Дикха дика дукха балхаш дале е, из сумма еррига а дIахийтай, аьнна лаьаьд документаш тIа. Цул а сагвергдамегIа да фабриках доккха декхар хьерчар. Пуско-наладочни балхаш даьд. аьнна кхы а 290 эзар сом гаргга хIанзчул тIехьагIа дIадала дезаш я фабрика.

Укхаза долча кхоачамбоацарех тоьал дийцад. аьнна хет. Хьожаргда вай уж дIадахара фу даьл. Балхаш во даьчар кхо деннадий? Цу гIулакха фабрика кулгалхоша даь хIама дац. Доаш къоастале шоашта ца могаш хилча, пачхахьалкхен арбитраже е суде дIачуденна дац.

Каста хьакхоачаргья Iаа шелал а, соахка хинна истори а юха доалалургда. Боарам боацаш дукха котамаш ляра дIадахача шера. Из ца ховш бац фабрика а «Птицепрома» треста а кулгалхой. ХIаьта ховр аьнна хьь а е деш а хIама дац.

Лакхе йийцараш а йоацаш, къоастанза яргIоацаш нра кхы а проблемаш я укхаза. ВIаштIехьдаьккхадац ПТФ хина, электроэнергеца Iалашъелга. «Старогрознефть» НГДУ низ тоъаш фабрикина яшшача боаране хаддаза хий лоттаде. НГДУ хий даларга хьежаш да лоалаха дала кхыдола боахамаш а. ПТФ кулгалхой хьежабар шоай низаца из проблема къоастае. Массехк скважини лькхаяр. Цох хIама хилаьзар. Скважинашкара хий дира хилар бахьан долаш оалхазараштa мела пайдана дац.

ПТФ-на электроэнерги доаттееш цхьа лиин мера яц. Из езача деррига а балхаш сана дезаш да. Резервни яр йолаш я, хьагучох, каста хургйоаш а яц. КIирa цкъазза хIана хилац, аьна, авари а хиле хийле боад отт фабрике. кIезигIлу оалхазарий продукци. Малхбузен электрически сетей кулгалхой цу гIулакхага тIехьа ца доаккхаш хьежача бакъалья бар. Цхьаккха а хIама кходе дагIац из проблема хиппа дIаяьта доаш къоастадара. Тахан укхаза дIадахийтар кхоана кхолханенца юхаметтаоттаргда.

Кхачан программа кхоачашъеча дикка дакъа даца йиш йола лоархIаме йола из объект кхоачамбоацараш, къоастайнна йолча проблемаш тоIаль чIоагIа хала хет. Дакъа лаца декхар болчарех тIаране шийтара доаттIар деш уж дIадаханзе дарг даь.

Х. ДАЧАЕВ.

Ерригсоюзни яхье хьалхабаьнарш

Пятилетка дикъалгӀча шера къаьстта чӀоагӀа хьинар айдаь хьалхашка латта лелхараш кхоачашдеш къахьегаш я машинанакъа йистерча Грознеренски почтамта коллектив. Укх шера кхоалагӀча квартале тӀайнйа дехараш деррига чакъо кхаьашта тӀехкхоачаш а деш Еррнгсоюзни социалистически яхье котало яккхарах СССР бувзама Министерстван бувзама болхлой профсоюза Центральни комитетен карара кара тела ЦӀе байракъни пхьоалагӀа ахчан премин еннай коллективна. Из деза совгӀат цунна дӀадалара хетаьяр укхаза селхан хинна торжественни собрайн.

Дог хьесташ я сьа хьесташ укх итт бетта баьча балха итогаш а. Коллективе цу кхаь болхлой ба графикал 1—2 бутт хьалхабаьнна къахьегаш. толаме кхоачашъю встречни плалаш, къахьегама овсарле 1 процент лехкъяран хьадечунга дӀадоэар 0,5 процент кӀезигдарен дехараш.

ХӀана почтамте шерра хьржай «Сяйлахьйонкхача Нотолон 40 цу дизара — хьинаре къахьетара 40 кӀира» яхача девизагӀа йола социалистически яхь. Укхаза къаьстта дика къахьегарца белгалбаьннаб оисьмошта сортировка еча участкера сортировщицаш Гаврюшина Люба, Даудова Хьава, Даниева Тамара, Кулищенко Зина, Курбанова Іайнаня, страховй цеха сортировщицаш Индалова Люба, Колкова Тамара, газеташтен журналаштея сортировка еча цеха болхлой Изнаурова Малика, Абрамян Женя, кхьбараш.

— Пятилетка дикъалгӀча шера а еррига ча пятилетка а декхараш оахош дизза кхоачашдергхьхиларах шекo йолаш дац тхо, — йоах почтамта начальника Соколова Галина Павловнас — бӀубелла да тхоай никах, тхоай тарощ.

С. СУЛТАНОВ.

СУРТА ТӀА: сортировщицаш Л. Гаврюшева, А. Курбанова.

В. ЕЛИЗАРОВА сурт.

СПОРТ

ШАХМАТИН КЛУБЕ

Дукха хи йисаец маІача наха юкъера шахматех йола Нохч-ГӀалгӀайчен чемпионат чакхъяла. Къовсамаш ирдаларах хьалхе ледаеш хиннача дукхачар аьттув ца боалаш моттигаш яийсъеннай. Иштта хьалха мо хьинаре воацаш лоаз В. Хадикова эшаваь Урус-Мартанера В. Джанар-Алиев. Р. Алимова эшаваь грозненец А. Германов. Цхьаниха кот ца воалаш ловзараш чакхдаьлад спорта мастерала кандидаташа И. Гелагаева, Р. Ядарбиева, Н. Мельчумянца. Цу кхаьнех дикагӀа хьал долаш ва Гелагаев, хӀана цун яккха йиш йолча 9-ех яьккха 7,5 очко я, чакхъяннханза йолча шиъ партех аьттув боале из тӀакхе йиш йолаш ва 8,5 очко йолча А. Хаита.

Н. Мельчумянца 10-ех яьккха 7 очкои тӀехьаьнкха партии я. ТӀехьаьнкха цхьа ловзарй яккха йиш йолча 9-ех яьккха яля очкои я Р. Ядарбиева. Иштта чакхдаьннайка цхьа ловзари яккха йиш йолча 9-ех яьккха 5,5 очкои я Р. Алимова.

ЮкъагӀцитан тӀехьаьхан къовсамаш чакхдаьлча хувцалургда турнирия хьал.

А. ХАИТ.

СУНЖЕНЦИИ ТОЛАМ

Классически хьисапе кӀалтохаргах латарах «Труд» яхача ДСО Российски Совета хьалхе янкара кхьаш хилар Нижни Тагиле, цун юкъе дикъа лоацаш бар 1966—1968 шерашка баьраш.

Шоаша СССР спорта 8 мастер, бӀаь гаргга спорта мастерала кандидат вола 240 спортсмен вехавар цига РСФСР 30 городера. Цу къовсамашка деиъ хьацача вопкі сагах латтача вай команда кхоалагӀа моттиг яьккхар.

Личии зачете дика толам баьккхар Сунженски райониерча иттагӀча класса дешархочо Албаков Аслана (56 кг). Шийдар саннa дозал волча борецашта юкъе толаш хилар из. БархІазза летача цхьа котало дӀаяхьийтанзар цо. «Техника дикагӀйолчун» яха приз елар цун жоре. Ала деза, Аслан СССР школьникий спартакиада чемпион хиллах а.

Ший дар мо дозал долча 32 спортсмена юкъе хиннача къовсамашка толаш хул Албаковца цхьан классе дешаш вола Чагиев Беслан (65 кг).

Пединститута студента Чемурзиев Ислама (60 кг) делар кхоалагӀча степена диплом. ПхедагІа моттиг а йоаккхаш команда очкош ІотІатехар чемпиона воазас Албанов Руслана а.

Т. СОКОЛОВА.

БІаьшерений оаз

ХІара шера вай республика тайп-тайпарча районашка дӀаух археологически экспедицеш. Царна кулгалдеш ба археологаш Ч. Виноградов, Р. Даутова, Д. Чахкиев, В. Петренко, М. Бачиев, М. Мужухоев, С. Дударев. Экспедицеша тохк хьалха нах баьха моттигаш, сар фусамаш, дина обрядаш лелаьь моттигаш, къаьна кешнаш. Вайнахьа бусулба ди хилалехьа хиннача материальни культуре хьахьокха эзараш предметаш хьахоеч цул тӀехьагӀа республикански краеведчески музей фонде. Царна юкъе — тӀадувхалу баркъашй боахама инвентари, быте предметаш герзи, нахалнахьа куц-сибат хоздара йола хӀамаш тайп-тайпара хІайкалаш. Тахкаргьараш нийслу хІара хӀана дац аьнача къаьнача каша чу.

Хьаьоральче амулеташта юкъе нийслу чан мІараш, сай цергаш, иала кІоъсараш. борна тӀе диала саьхарой сурташ, кхьдараш. ХІаьта эттара дукхагІа воаеш йола хІамаш аь я клерех, цу даьрьо магически маІач а долаш кхертІоех къраш а.

КхертІоех яьча амулеташца юваенна суневерш хІана хьахиннай-хьогІ? МалагІча гӀулакхашта лаьрхІа еш хиннай уж?

Амулетий лекхо хиннад тайп-тайпарча сулмех, лелая, тийшача балхах саг лоравар, ираз долаш, найоллаш, кІаьхий волаш из хилийтар. «БІарг» хиларах, тайп-тайпарча лазарех, сихкароша техача цергех лоравеш йола амулеташ а хиннай. Саг лоравара къаьстта боккха маь болаш лоарІаш хиннад клертІой.

Вайнаха эттара чІоагІагІа лоархІаш бола безача маьлх кхера хиннеб сердолих яхаш бар.

Гаьнарча бӀаьшеренашкара хьалоргІаш ла цул магически низах вах тешаш хилар. Эттара хьалха бола дан кхе доладеча денз тІехьхьарча юкъарча бӀаьшеренашка кхачгалия йолча заира стоповлиних яь гаргаш нийслу Нохч-ГӀалгӀайчен территоре тӀа. ТӀехьа тӀайоагӀача хана бусулба динах йола амулеташ яра лелаю из маьлхера минерал. Краеведчески музея экспозиције я царех наІ. Цхьаболчар хІана а лелаш уж шоаш «бІарг хиларахи лазарахи лорабергба» мотташ.

Иштта деза лоархІаш хиннаб къаьнарча наха сенъарен сигалбесса-овсъаьнен бесаш дола халцедон яха клера а. Халцедонах яь йоанкий гаргаш кораьй археологашта VII—VIII бӀаьшеречашка Хараче юрта яьхача язычески культа обрядаш кхоачашдеш хиннача кхалсага наша чура. Халцедон нийслу ловзаш ГӀалгӀайчене дикка тӀехьагӀа лаьхача кипашашка а. Вайнаха «чІрш» оал цу минералах. Цо дарба цу дьяла тетен а ба нах.

Юкъерча бӀаьшеренашкара денз Кавказе баьча нахе бовз сигала беса е сийрдабаьццара бос бола бечача маьла кхера — бирюза. Дукхача хана денз зийнадар наха из зІе ме йоал цо шиь бос хувцаш хилар. Цунца дувзаденна хьаннинай бусулба наькъа поверье: «хьайна езачунгара бирюза йола гІоз Іа хьалцача хана хургба из дог тьоэстача сигала беса, баьхьа, хьо цунна гоамлой бооргба цу клерав сигалара бос. Хьай езачох хьо ваьнналга да иэ». Углекислота кхийттачул тӀехьагӀа бирюзай шій тьаьха хинна бос бовш хиларех хьахиннай цхьаькха цхьа сунеоре — из я кестлашка кхалха везаш хилар. Иштта лоархІаш хиннад жовхьар а. Цох яь кхалнаха лелаьь хоза хІамаш коральй ловзан ГӀалгӀайчеверча Шоане яхача юрта йистерча маьлха кипаманшка.

Нийцача минерален совгІа вай ламе хьахилалехьа цхьоагІча эзар шерагара тӀехьхарча юкъерча бӀаьшеренашка кхачанза Нохч-ГӀалгӀайчене нийслу янтарь. Цо дарба деш хиларах тешаш гетара дукха ха яьнкхай дукхача яьмех болча наха. Масала, дох яь изделеш лелаеш хиннай нъмергашта лазар ца хилийтара.

Янтара. иштта кхьча кхертІоша а минералаша а санна дарба цу етар. — нах гІалат буьлар хиннад. Царех дарба хилийта тІийрта чунахочо лелаьдаьо дукхьаал шиг са Іехалар маре хиннадаш.

Н. БАРАНИЧЕНКО. Нохч-ГӀалгӀай республиканеки краеведчески музей воккхагӀвола Іалмав болхло.

РЕСПУБЛИКА ЭКРАНАШ ТІА

«БЕРИЙ БЕШ»

Цу тайпара дагадоацаш піи тилла шиш хьалхарча режиссерсни балхах цІехезача советски поэта Евгений Евтушенкос. Фильме довикхаш долчй илле «Хьай берaш лораде, мохи! Берий беш а хинна дІаеттаб царна тІом» яхача дешашцара хьайнйа я из.

Укх автобиографически дагалувцамий чулоацам ба цу нале бар.

...Москва. 1941 шера цІимзара ела гуйре. Къова нера салте тІехьера маха боахкаш ва, Кремлевски сенла тІа деза брезент тегаш. ЦІевой кораш кІарг дуллаш саннa летадаьча къахата оасилгашца дІанъайла да. Кхалала сигала аэростаташ лелар. Цхьатарра гІа боахаш беше а, тоаш бе йоахнача наха колонна воагІа. ДІа-юхй удаш беженцаш ба, царна юкъе нйс цу дьяна кІаьнк ва Іам чу хеча кийчлаь доцо чиъаьрнагаш чудоахка аквариум Іойожар кхераш шийна хьатІа и теІаеш воагІаш. «Берий беш» яха фильм Е. Евтушенкос оттадаьд шій автобиографически сценарегІа. Из да шоватхьеа пхьоалагІча шера гуразьа Москвера гаьнарча сибирски Зима яхача станце водаш волче Женя хинна кІаьнкх.

Берригача мехка тІоала чакхъяьнна йодача эщалонашарча Женяй кІашагІкхетар хул тайп-тайпарча нахаца...

Цу фильме ролаш ловзаю актераша Н. Караченцовем Л. Марковем, иштта австрийски киноактера Клаус Мария Брандауэра. Из вайна дика вовзаш ва «Мефистофель» яхача венгерски фильме керттера роль ловзаеш хиларах. Женяй роль ловзаю Гусан Серенис.

«ЛОАЦА ПХЬЕШАШ»

Туркменски режиссер Халмамед Какабаев вовзаш ва Еррнгсоюзни кинофестивалей призераш хиначa «Доцо босс», «Ды лочкъабар», «Пана цІаверзаргва» яхача фильмашнара.

Цо даьнкхача укх кердача фильма турпал детдоме ккий. ма, ший дан вовен хиларга сатувсаш вола, бо кийс шу даьня Алиша ва. ЧІоагІа хІамах сакхуаши аьсалеи кІаьнк ва из. Цхьа хало кхаьчача сага гІо де кийча ва из. Алимза доттагІ я пха цу дайнна Гозель.

Берий шІагІара цхьана эра а баьзе прогулкаш еш, дикача махаца кІацагІйеттал уш хул уж.

Эттара чІоагІагІа кІаьшна дог тохаделийташ дар цаІ мара воацача вийн наша тІа елхаш латтача кхалсагаца хинна кІашагІкхетар. Алиша цу сахьте кхийттар чу кхалсаг цхьа йисалтах а цунна гІо веыллах а; Кіаьшо дагадьлар цул гІонча хила.

Керттера берий роль цу фильме ловзаю Ашхабадски школьника Сеттар Дженбарова. Б. Каюпова «Горизонт» яхача дукцара мотнвегІа дааьхача «Лоаца пхьешаш» яхача фильма сценарий язъяьй Х. Какабаева Е. Митькова цхьана.

«ВОЗБУАЧА ЛАЛА»

Из Венгерски кинематографисташа даьккха картина къовча аргтела лаьрхІа да.

...Цу фильма-фаьята кийс цу дьяна турпал бозбуача ва. Цунна хов фега гІетта лела. Ловзашца къамаьл де. гІалашца къовса... Цхьабакъла, цу хІамаех ловзхоя ца деш, аламашта тІагІерт яз. Королевства дІяхарча чаконашa бокъо лац бозбуачашта нахапа къамаьл де.

Ираза, фьягашее хулан на хилара, боъмо тІайоал. Лалана тийша бола лелабеш хинна натригая гучавоал. Венгерски режиссер Иловa Катянч ВГИК-а выпускница я. Королевай Ирнса роль ловзе советски актриса Ирина Алферова йийдахр венгерски говзанчаша.

«БАГЕ ШНИГА ЕХАВА ХОВШ ВАР»

Индийски кино везараш дьех оаха цу фильмага хьажа. Цига керттера роль ловзаю цІихезача актера Шаши Капура.

В. КОВАЛЕВА.

Редактора заместитель М. М. ХАМХОЕВ.

ДОСААФ ЛОТЕРЕЙ

1984 шера кхоалагІа арахийчача СССР ДОСААФ лотерея кхадж боттаІ тираж хургья 15 декабре.

ЛОТЕРЕЯ ИНЦАЧАРГА КЕРДАЧА ШЕРА КХОАЧАРГЬЯ:

«Волга ГАЗ-24», «Жигули—21013», «Москвич-412», «ИЖ-28», «Запорожец 968, М» яха 640 автомобиль;

МТ-10-36 «Днепр», «М-67-36 Урал-3, ИЖ-Планета-3-02», «ИЖ-Юпитер-4К» яха 1440 мотоцикл;

Наьхъа болхаш туристаша делаю тайп-тайпара 19040 хІама;

«Легенда-404», «Электроника-302», «Спутник-404», «Романтик-306» яха 8320 магнитофон;

3520 «Юность-301» яха электрофон; 10400 «Спутник», «Спидола-232», «Сокол-308», «Селега-405», «Альпинист-407» яха радиоприемник;

2560 «Маяк-202» яха кхо програма йола громкоговорителаш;

7040 «Зенит-11», «ФЭД-5В», «Вилия-Авто» яха фотоаппараташ;

2560 БПЦ-5—8×30 яха турмалаш; 3200 «Спутник» яха диапроекторащ; 9760 тайп-тайпарча марких дола сахьаташ;

320 тІоргиг-холодильник; 800 напольни тараз; 1700 кІувс; 100 сомага кхачлацца дукха ахчан кхажаш.

Дерригаш а лаьрхІача 1984 шера Кишиневе хургболча шоалагІа арахийцача СССР ДОСААФ лотерея тиражица ловзабергба 7 миллион 680 эзари хІамайи ахчани кхадж, деррига а лаьрхІача 20 миллион совгІча сома маьха.

Лотерея книнa доход оборонно-массови тІеманатриотически болх тоебарга, спорта технически тІема-прикладной тайпаш детІадоаладарге, оборонки Общества материально-технически база шерьярга дохийтергда.

ДОСААФ лотерея билета мах 50 кепиг ба.

Лотерея билеташ эца йиш я ДОСААФ юкхьанцарча организацешка, «Союзпечата» киоскашка, уж дІадоаржадеш болча общественникашнара.

НГІАССР ДОСААФ ОБКОМ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 НОЯБРЬ I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». 8.30 — «[illegible]». 8.05 — «Дойна синош». Художественни фильм. 1-гІа серий. 10.25 — «Хьай кхелнига хьина» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 10.30 — [illegible]. 11.15 — «Кердадерш». 14.30 — «Кердадерш». 14.50 — [illegible]. Документальни фильмаш. 15.30 — [illegible]. Передача. 16.00 — «Кердадерш». 16.05 — [illegible]. 16.25 — «Са лаьтта, Россе». [illegible]. 16.55 — «Массенашта йола стадион». 17.25 — [illegible]. 18.30 — Мультфильмаш. 18.45 — «Тахан дунен тІа». 19.00 — [illegible]. 19.30 — [illegible]. 19.40 — «Дойна синош» яха художественни фильм. 2-гІа серий. 21.00 — «Ха». 21.35 — [illegible]. «Тахан дунен тІа».

16.55 — «Вернадски хинна [illegible]» фильм. 17.45 — «Мелиоративно-строительни участок» яха документальни фильм. 18.05 — [illegible]. 18.20 — Мультфильм. 18.30 — «Нохч-ГІалгІайчен дие». 18.50 — [illegible]. 19.00 — Концерт. 19.30 — [illegible]. 20.00 — «Вийса [illegible]». 20.30 — Ленинградски [illegible] концерт. 21.00 — «Ха». 21.35 — «Мятежная беррадие». Художественни фильм. 23.50 — «Кердадерш».

21 НОЯБРЬ I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». 8.35 — Мультфильмаш. 9.05 — «Дойна синош». Художественни фильм. 2-гІа серий. 10.25 — «Путешественникий клуб». 11.25 — «Кердадерш». 14.30 — «Кердадерш». 14.50 — [illegible]. 15.20 — «Советски изобразительни искусство». [illegible]. 16.45 — «Кердадерш». 16.50 — [illegible]. 18.00 — Концертни зале [illegible]. 17.40 — «Сог — [illegible]». 18.05 — Мультфильм. 18.45 — «Тахан дунен тІа». 19.00 — Шахматех йола дуненна чемпионат. Информацийни выпуск. 19.05 — Общественни [illegible] 1984 шера [illegible]. 19.30 — К. Дебюсси — [illegible]. 19.35 — «Дойна синош» яха художественни фильм. 3-гІа серий. 21.00 — «Ха». 21.35 — Футболах йола СССР чемпионат. «Зенит» — «Металлист». 2-гІа тайм. 22.20 — Болгарски эстрада артистий концерт. 22.55 — Шахматех йола дуненна чемпионат. Информацийни выпуск. 23.10 — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуьйранара гимнастика. 8.15 — «Гозлинский [illegible]». Документальни фильм. 8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гІа класс. 8.55 — «Іилма-техническа прогресса авангарде». [illegible]. 9.05, 12.40 — Французски мотт. Хьалха 1-гІа шу. 9.55 — [illegible]. 10.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар. [illegible]. 10.35, 11.40 — Советски [illegible]. 11.05 — «Шахматни школа». 12.10 — Музыка. 3-гІа класс. СССР халкъий музыка. 1-гІа передача. 13.00 — Возрождение [illegible]. 13.50 — Обществоведени. [illegible]. 14.35 — «[illegible]». 15.30 — «Кердадерш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуьйранара гимнастика. 8.15 — «Каунасски суртий галерей». Документальни фильм. 8.35, 9.35 — Обществоведени. 10-гІа класс. 9.05, 13.10 — Немецки мотт. Хьалха 1-гІа шу. 10.05 — ПТУ дешархошта. Эстетически кхетам балар. [illegible]. 10.35, 11.40 — Истори. 9-гІа класс. РСДРП II съезд. 11.05 — «Мамай [illegible]». 12.40 — Музыка. 3-гІа класс. СССР халкъий музыка. 2-гІа передача. 13.40 — «Юкъара биологи». 13.40 — «Школа в лесных горках». [illegible] телевизионни очерк.

14.30 — XIX-ча [illegible] эрсий искусство. [illegible]. 15.10 — «Кердадерш». 17.00 — Мультфильмаш. 17.20 — «Колокольчик». 17.50 — «Гаьнара гораден де [illegible] доттагІий». 18.25 — «Нохч-ГІалгІайчен дие». 18.45 — «Сийлахь-[illegible] тасадаьр» (нохчий меттала). 19.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Арарат» — «Спартак». 2-гІа тайм. 19.45 — «Вийса [illegible] хийле шун, бераш!». 20.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Минск) — «Днепр». 2-гІа тайм. 21.00 — «Ха». 21.35 — «36-ча [illegible] клубе». Художественни фильм. 23.10 — «Сийлахь-[illegible]» Устогак дола [illegible]. Документальни фильм. 23.25 — «Кердадерш».

РАДИО

20 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 6.55 — Хоамаш. Хаттам (эрсий меттала). 8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 8.23 — «Сердало» газета обзор. 8.30 — Передачай программа (эрсий меттала). 8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала). 8.36 — Нохч-ГІалгІай музыка концерт (гІалгІай меттала). 9.15 — «Іилманкоша — производствана» (нохчий меттала). 9.30 — «Къона [illegible]» (гІалгІай меттала). 16.00 — Передачай программа. Хаттам (эрсий меттала). 16.01 — «Дошлургенаш денош». ВорхІагІа беседа (гІалгІай меттала). 16.16 — «Хьинаре къахьегар — массанен хІаранен декхар». Беседа (эрсий меттала). 16.31 — «Производство хьалхаттарашта». Концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 18.30 — «Юртара вахар» (эрсий меттала).

УКВ

17.00 — «[illegible] Россе тІа [illegible]» яха музыкальни передача. 17.20 — Гаьнарча шерий [illegible]. 18.00 — Хьамсарча [illegible]. 18.40 — Халхара музыка.

21 НОЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 6.55 — Хоамаш. Хаттам (эрсий меттала). 8.15 — «Грозненский рабочий», газета обзор. 8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.30 — Передачай программа (эрсий меттала). 8.33 — Передачай программа (нохчий меттала). 8.36 — Художественни самодеятельноста [illegible] концерт (нохчий меттала). 11.15 — «Къахьегама ду сийна сий». Зарисовка (гІалгІай меттала). 11.30 — «Литературни Нохч-ГІалгІайче» (гІалгІай меттала). 15.15 — «Барттайнна [illegible]» (эрсий меттала). 15.30 — «Социалистически яхь дневник» (эрсий меттала). 16.00 — Передачай программа. Хаттам (эрсий меттала). 16.01 — Дунен хьалгьашта лестера хьал (гІалгІай меттала). 16.35 — «Массаи [illegible]» (эрсий меттала). 16.45 — Знакомни хьийбеш [illegible] (эрсий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала). 18.30 — «Шура [illegible] ца дош» (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — А. Эфендиев. «[illegible]». Концерт. 17.30 — «[illegible] тІа тІаь». Литературни передача. 17.47 — Лирически [illegible] концерт.

Хоттам

Тахан республике гІоллен Грозней морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къулбаседа-малхбоалехьара секунде 2—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике —3 +2, Грозне 0 —2 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цкъайолча хана лоа а делхаш, пхьайолча моттигашка лохи а довллаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсане —4 —9 дийнахьа —2 +3 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Ясен АНТОНОВ (Болгари)

СА НОВКЪОСТ ДОЦЕНТ

Дог лозадаьлар са, гІаьнхе дуккхача хена дена сайна вовзаш волча доцент волча вахар со.

— Хьо санна цкъаш волча сага, — аьлар цо соге хьажа а хьежа, — эгга хиле тарлуш хІама да ха.

ТІаьнхе сона молаш хийр.

— Цу препарато, — аьлар цо, — корта лазабьнхе мегаьа, хьо кхере ма лейаь.

Корта Іалаьмете чІоагІа лозабьлар са. Доцент боарам боецаш гІадвахар.

— Аз ме воларий хьога, — вахь а велеш йоахар цо, — иа хІама аз эийна тохал ха а.

ТІаьнхе сарнд он оала молхаш хьехийр сона. Дукха ца говш корта сецар, вахь а сона а моттиг йоацаш ча лазаьвар.

— Іалаьмета дика даІ — гІадвахе цІогІа техар цо. — Из иштта хиле дазаш а даІ Сарндон сов дукха мийлача гастрит а молаг яха лазараш хул. ХІана саьезаргинца дарбе дергда вай хьона.

Цу молаца сона дарба де волавелар из, цхьа юкъ хьинача гІолла са кулгаш тІа аллергически дыйсайя йола хІамаш хьотІаенийта аІшатІоллдавлар цун.

— Ер хургдоала сона бІаьле дега вацар, — шортиге аьлар доцента. — ХІама дергдац! ХьатІаьнинна хІамашта аллергозанаца тІоталергда вай.

Из тІа а теІар. Хьатаенна хинна хІамаца итт кІира даьнче цІаьнанна дІаьлар, баьцбе са эитта бІарг бийсте хьатІабяра.

— Ер фуд? — цецаьлар доцент. — Эттара къаша гу сона аллергозена бІарга хІама тохаш!

Цул тІехьагІа цо цхьа мель эийр сона, цо эитта ларг къоредардалар са.

— Из двар мель иа! — со къерла волавелар из. — Цу тайпара хІама сона цІаьнха дайнадац! Ларга чу фо тохадезаІ...

Фо тахаця гІехьагІа царгаш лозаьльлар са.

— Из хургдоала сона хоара, — гІадвахар са новкъост. — Фо тохар цергашта Іатаьа тарлу!..

Со тоха йиш йоацаш дар лазар, — тІаьнха массанене довзаш доле дарба де лаьрхІар аз — раги вахча машаре шуше кІантІара аьхадар. ТІехьара рюмка маьначул гІехьагІа дагІа дохлара а хьена Іовенн ког кагбар.

— Ер тамашена хІама даІ — цІогІа техар гипсе юкъе боалле са ког БІаргебаьннча доцента. — Вестибулярни аппарат меттаьа хьинеб! Лозаьннача церган ког астегІа баьб! Іилмана дуккха хеза хІама доц ер!

Сона бІарваьнна а нахта цо аьлар:

— Цхьанена цІанхи ца хинна лазар де хьина хеннер. ДІаьжжа хьо, дог тІара дІадоладенна из манехьа кхаьчар... Медицинена хьакхама геттаре декха гІават дергдар из на шедар дІа ца хадана...

ДІа а вахе деррига дІахадар цо, тІаьнха Іилмай доктор, цул тІехьагІа профессор хилар цох.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!
ДІАХОХЬОШ ДА 1985 ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТА ЯЗЛУГА
Газет эздy «Союзпечата» еррига отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учреждешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.
Газет эздара мах: шера—4 сом 8 кепиг, ах шера—2 сом 4 кепиг.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, уд. 92, Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; белхахоьхаа секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностей транспортеи — 2-65-01; юрта бахаман — 2-47-84; культура — 2-64-75; кхьалной — 2-65-64; корректорейн — 2-89-68.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-65-64; корректорская — 2-89-68.

Газет эрадувл шинарен. ерен. шоаттеи деноашка

СФ00303. «Грозненский рабочий» издательстви типографи, Маяковски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4820.